БИБЛИОТЕКА
С. Пушкина

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 178 (12568) | 1984 чылдың август 2, четверг | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 3 көп.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИНДЕ

«Ажылчы чоннарның ортузунга политика-кижизидилгелиг ажылга Эстон ССР-ниң удуртукчу кадрларының киржилгезиниң дугайында» доктаалды СЭКП Төп Комитеди хүлээп алган.

Эстониянын Компартиязының ТК-зы, партия комитеттери, партия эге организациялары партияның XXVI съездизинин, СЭКП ТК-ның июнь (1983 ч.), февраль болгаш апрель (1984 ч.) Пленумнарының шиитпирлерин, СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш К. У. Черненконуң айтышкынарын күүсеттишаан, идеологтуг ажылче, политика-кижизидилгелиг ажыл-чорудулгаже кичээнгейни күштелдиргенин доктаалда демдеглээн. Республиканың парторганизациязы тодаргай сорулгалыг контрпропаганданы чорудуп, даштыкының телевидениезинин болгаш радиозунуң, реакцылыг эмиграцияның болгаш клерикалдыг төөгөрнин идеологтуг үрегдекги хөделишкиннеринге ойтур шавыыцкынны берип турар.

Ажылчы чоннарның ортузунга политиктиг ажылды чорударда партия комитеттери удуртукчу кадрларга калбаа-биле даянып турар. СЭКП-ниң болгаш Совет күрүнеңиштики база даштыкы политиказын тайылбырлаарынга болгаш амыдыралга боттандырарынга партия, совет, профэвилел ажылдакчылары, ажыл-агый удуртукчулары идеокейлиг киржип, идеологтуг, организакчы болгаш ажыл-агыйжы ажыл-чорудулганың уламнар сырый чигыс зай болурун хандырып турар.

Компартиянын ТК-зының, республиканың Дээди Совединин Президиумунуң, Министрлер Чөвүлелиниң удуртукчу ажылдакчылары, партия хооркомарының болгаш райкомнарының бирги секретарылары, министрлер парлалга конференцияларынга, парлалгага, телевидение болгаш радио дамчыштыр тайылбырны доктаамал кылып, чүве чугаалап, эргелеп башкарылга органнарының ажыл-чорудулгазының дугайында чоннга дыннадып, айтырыларга харыылап турар.

Оларның киржилгези-биле чангыс аай политхүннерин, ниитилел-политиктиг номчулгаларны, ажык чагаа хүннерин эрттирип турар. Пропагандистерниң, илеткелчилерниң болгаш лекторларның аразында ажыл-агый удуртукчуларының саны көвүдээн. Оларның иштинден хөй кижи өгитколлективтерни, экономиктиг өредилге талазы-биле чөвүлелдерин, улусчу университеттерни удуртуп, идеология комиссияларының составынга кирип турар. Кижилерни кижизидерн дээш удуртукчу кадрларга харыысалганы партия комитеттери бедидип турар. Бо айтырыглар талазы-биле чугаалажыышкын беседаларын практикалап, партия болгаш ажылчыннар хуралдарынга, Компартиянын ТК-зының, хооркомнарының болгаш райкомнарының бюроларынга база пленумнарынга отчеттарны дыннап турар.

Удуртукчу ажылдакчыларның политика-кижизидилгелиг ажылы ажылчы чоннарның бүдүрүлгеи болгаш хөй-ниитичи идеокейлиин хөгжүдеринге, республиканың мурнунда турар социал-экономиктиг сорулгаларны шиитпирлээринге идигни берип турар. Коллективтерниң хөй нуруузунда сагылга-чурум быжыккан, ажыл шагынын чидирин болгаш кадрларын ажылдан үнер-кирер чоруу кызыырылган. Агроүлетнүр комплекизни эргелеп башкарары сайзырагайжып турар. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн пландан ажыр 1 хуу бедидер болгаш продукцияның ботүнезин 0,5 хуу немей чигедир талазы-биле социалистиг хүлээлгелер чедишкиниг күүсеттинин турар. Национал орулганың өзүлде темпилери беш чылдың даалгаларындан ажыг болуп турар.

Ооц-биле чергелештир ажылчы чоннарның идей-политиктиг кижизидилгезинің талазы-биле партия организацияларының, удуртукчу кадрларның ажылында четчестер болгаш чедир кылбайн турар үүлдер бар. Чамдык удуртукчулар идеология ажылынга киржилгени бодунуң дорт хүлээлгези деп санавайн турар. Оларның идей-теоретиктиг деңнелин бедидер талазы-биле дээштиг контрольлу боттандырбайн турар. Чамдык удуртукчу ажылдакчылар чагырып дужаар, бодунуң төлеп чок азыызын, хоолургак чоруун көргүзүп, албан-дужаалын соора ажыглан турар.

Патриотчу болгаш интернационалчы кижизидилгеже чугуур кичээнгей салбас удуртукчулар база бар. Национал харылзааларның, интернационалчы медерелин хевирээринин айтыыглары ханы шинчилеттинмейн турар. Культура албан черлерни болгаш чогаадыкчы эвилелдерни баштап турар коммунистерден литература болгаш уран үүл чогаалдарының идеолог база уран-чечен деңнели дээш чогуур негелде кылбайн турар.

Аныяктар аудиторияларынга, садыг, ниитиниң чемненилге, амыдырал хандырыга, кадык камгалал коллективтерниге, чоннуң чурттап турар черинге партия, совет, профэвилел, комсомол ажылдакчылары хоорар-барып турар. Илеткелдерге болгаш беседаларга, парлалгада үүлдерге тодаргай фактылар, политиктиг ханы үүлдер чамдыкта эвээш. Чамдык ажыл-агыйларның пропагандист удуртукчулары кичээлдерге кошкак белеткеннип, оларны эрттирерин боттарының оралакчыларынга дагзып турар. Индивидуальдыг кижизидилге ажылының методтары чедир ажыглаттынмайн турар.

Ажылчы чоннуң чаагай чоруунуң өзүлдезин оларның идейлиг-мөзү-шынар болгаш культура деңнелин бедидериби-биле холбаалыг болдурар дээш чамдык черлерде сагыш салыышкын кошкак. Социалистиг чарыштын, күш-ажылды бригада аргазы-биле организастаарының болгаш шаннап мактаарының кижизидикчи ужур-дузазын чедир үнелевес черлер база бар. Күрүне планнарының болгаш хүлээлгелерниң күүселдезинге, бедик бүдүрүкчүлүг күш-ажылдың база амыдырал-чуртталганың таарымчалыг байдалдарын тургузарынга чамдык удуртукчуларның харыысалгазы чавыс. Бо чылдың бирги чартыында сес бүдүрүлгениң бирээзи-ле продукция чорудуп бээриниң керээзин үскен. Чиг-этти болгаш материалдарны камнаарының талазы-биле даалгалар күүсеттинмейн турар. Беш чылдың эгезинден тура эт болгаш сүт садарынга хожудаашкын болуп келген. Бүдүрүлгелериниң дузалал ажыл-агыйының хөгжүлдезинің темпизи чавыс.

Айыттыган четчестерни чайладырын Эстониянын Компартиязының ТК-зынга, партия хооркомнарынга, райкомнарынга, эге организацияларынга СЭКП ТК хүлээткен. Удуртукчу кадрларның организакчы болгаш политиктиг ажыл-чорудулгазы сайзырангай социализмни болбаазырангайжыдарының сорулгаларынга, партияның XXVI съездизинин, СЭКП ТК-ның июнь (1983 ч.), февраль болгаш апрель (1984 ч.) Пленумнарының негелделеринге бүрүн дүүшкен турар ужурлуг деп доктаалда айыткан. Массаларга хүн бүрү политиктиг ажылдың ленинчи стили болгаш чанчылдары бүгү деңнелдин удуртукчуларының кол негелдези болур ужурлуг. Олар партияның чон-биле харылзазының уламнарындаа, чүве өөс-биле эвес, ажыл-херек-биле— күш-ажылды тодаргай организастаары-биле, кижи дугайында боттуг сагыш салыышкын-биле, хууда үлегери-биле, моральдыг туруштуу-биле кижизидер хүлээлгелиглер.

Партия комитеттери, партия эге организациялары, удуртукчу кадрлар организакчы болгаш идеологтуг ажылдың чеңсектеринин, хевирлеринин болгаш аргаларының байлак курлавырларын бүдүрүлгеи бүгү хемчег-биле интенсификастаарынче, эртем-техниктиг деңнилгени шапкынчыдарынче. Аъш-чем болгаш Энергетика программаларын боттандырарынче күш-ажылчы коллективтерни мөөнээринге билдилиг ажыглаар хүлээлгелиг. Чоннуң хереглел бараанларын бүдүрүп үндүрериниң, ачы-дуза чедирер адырларын калбартырының, чоннуң амыдырал байдалдарын, медицина болгаш культура-амыдырал хандырылгазын экижиндиринің айтыырлары-рынче кичээнгейни улгаттырары эргежок чугула.

Ажылчы чоннарның ангы талазы-биле кижизидилгезин күштелдиреринде, республиканың партия организациязының эн чугула сорулгазы кылдыр санаар. Массалар ортузунга политиктиг ажылдың утка-шынары кижилернин медерелинин болгаш эртем-биленнин улгаткан деңнелинге улам долузу-биле дүүшкен турарын чедип алыр. Партияның экономиктиг болгаш социал политиказын ханы, биллиингир кылдыр тайылбырлаар, амыдыралдың социалистиг овур-хевириниң артык күш-түүн бүзүрелдиг пропаганда-лаар. Эстон улустуң төөгүлүг салым-чолу Совет күрүнеңиң хөгжүлдези болгаш- бызыгылышкыны-биле тудуш холбаалының биллиигир кылдыр көргүзер. Антисоветтиг идеологтуг төптеринің хоп-мегечи, хоозуя чулчуруушкуннарын үндезини-биле сойгалып илередир, демагогтарга болгаш нугулчүлерге төлептиг ойтур шавыышкынарны бээр.

Чоннуң ангы белүктерининг тодаргай байдалдарын болгаш онзагай үүлдерин барымдаалап турган, пропагандаңы база агитацияны чорудар. Аныяктарын идейлиг, күш-ажылчы, мөзү-шынар дадыгышкынының, оларның шериг-патриотчу кижизидилгезиниң дугайында үргүлчү сагыш салыр. Эртем болгаш уран чүүл интеллигенциязына партийжи салдарны күштелдирер, эртемнин болгаш культураның ажылдакчыларын массаполитиктиг ажылче улам идеокейлиг хаара тудар.

Эстониянын Компартиязының ТК-зы, хооркомнар, райкомнар, партия эге организациялары, удуртукчу кадрлар ажылчы чоннарны совет патриотизминің болгаш социалистиг интернационализминің өзүзунга кижизидерин экижиндер ужурлуг. Ол сорулга-биле Ада-чурттуң Улуг дайынынга совет улустуң Тиилелгезинин 40 чылынга болгаш республиканы тиилержи фашизмден хостаанының 40 чылынга белеткелди калбаа-биле ажыглаар. Удуртукчу кадрлар өске-даа эвилелдешкен республикаларга чыдыгнан ажыл-агыйжы болгаш кижизидилге ажылдарының дурзулгазын чуткулдуг шиитпирлердин алыр. ССРЭ-ниң улустарының хөй-ниитилелиг культуразының чедишкиннеринге чонну улам калбаа-биле хаара тудар ужурлуг.

Республиканың партия комитеттери, партия эге организациялары партияның шиитпирлерин амыдыралга чайгылыш чок боттандырып чорудары дээш, ажылчы чоннарның ортузунга политиктиг ажылга хууда киржилгези, ажыл-агыйжы чорудулганың кижизидикчи үре-түнелдери дээш удуртукчу кадрларның харыысалгазын бедидер ужурлуг. Кажан удуртукчу кижилер ажыл-херекчи, партийжи принципиалдыг, ак сеткилдиг, корум-чурумнуг болур чоруктун үлегер-чижээн көргүзүп турда, чүгле ынчыг үеде удуртун турар кижилери-биле удуртукчунуң аразынга бүзүрелдиг, сеткилдин хавызындан харылзазы тургустунун болурун чугулалап көөр.

Идегел-биле негелделиг чорукту холбаштырар, шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди калбартыр талазы-биле партияның айтыышкынынг кадр политиказынга чайгылыш чокка боттандырып чорудар. В. И. Ленинниң чугаалазы-биле алырга, «херекти маргыжары-биле, ажылды — чугаа-биле солуурунга» турал-ыг, инициатива чок, сагылгачурум чок ажылдакчылардан хосталыр. Үндезин чоннуң иштинден бедик мергежилдиг ажылчын кадрларны белеткээрин калбартыр, хөй национал-дыг коллективтерни быжыглаар.

Удуртукчу кадрларның идей-теоретиктиг өредилгезин шыкгыызы-биле сайзырадырын, оларны политиктиг бедик культурага, экономиктиг чаа угаазылал-бодалдыг болурунга кижизидерин Эстониянын Компартия ТК-зынга, партия комитеттеринге сүмелээн. Ол сорулгага партияның дээди өредилге черлериниң, марксизм-ленинизм университетинин, билиг бедидериниң күрстарының аргаларын эки ажыглаар.

Партийжи-ажыл-агый активинин школаларының ажылы дээш партия хооркомнарының, райкомнарының бирги секретарыларының харыысалгазын бедидер. Өөредилгени дыннакчыларның хөй-ниитинин практиказының негелделеринче чоокшуладыр, эргелеп башкарарының, политиктиг кижизидилгениң дээштиг аргаларынга, педагогиканың, социал психологиянын, социологиянын үндезиннеринге оларны өөредир. Партия политиказының эн чугула айтыырларының дугайын кадрларга дарый дыннадыр.

ССРЭ-ниң күш-ажылчы коллективтер дугайында хоойлузун боттандырын чорудар, социалистиг демократияны моон-даа сонгаар улам калбартыр талазы-биле улус рольдуң удуртукчу кадрларга онаажын турарын СЭКП ТК онзалап демдеглээн. Олар хөй-ниити организацияларынга үргүлчү даянып, ажылчыннар ортузундан үнген сестерни дыннаар, массалардан өөренир, оларның-биле сүмележир, ажыл талазы-биле сүмелерни болгаш шүгүмчүлелдиг саналдарны барымдаадар, оларның бүрүү-биле күүсеттинген хүрарын чедип алыр ужурлуг. Социал төптүг чоруктун принципиин чер болгаашынга чайгылыш чок бадыткан тургузар, чагаалар, дилегларни, хомудалдарны кичээнгейлиг өөренип көөр, ажылчы чоннарны оларга таарымчалыг үеде хүлээп алыр.

Хулиганнаар, арагалаар, социалистиг өөчү-хөренгини оорлаар, алыксак-чиксек болгаш өске-даа хоолуг-дүрүм үрээр чоруктарга удур демиселдн Эстониянын Компартиязының ТК-зы, партия комитеттери, партия эге организациялары, удуртукчу кадрлар күштелдирери эргежок чугула.

Солунчарның, журналдарның редакциялары, радио, телевидение ажылчы чоннарның ангы талазы-биле, патриотчу, интернационалчы кижизидилгезинин дуржулгазын үргүлчү чыыдар болгаш пропагандалаар, партияның болгаш күрүнеңиң бүзүрел көргүскен кижизинин — удуртукчунуң хөй талалыг бүдүрүлгеи болгаш хөй-ниити ажыл-чорудулгазының дугайын чугаалар; социал-экономиктиг, идеологтуг ажылда четчестернин чылдагаанарын илередир, четчес болуушкуннарны принципиалдыы-биле шүгүмчүлүүр ужурлуг.

Массалыг информацияның болгаш пропаганданың чеңсектериниң материалдыг баазазын быжыглаарының талазы-биле республиканга дуза көргүзерин ССРЭ-ниң Күрпланынга, ССРЭ-ниң Сан министерствозунга, ССРЭ-ниң Харылзаа министерствозунга, ССРЭ-ниң Телерадиокүркомунга дааскан.

Мал чемнериниң белеткели— хүннүң чугула айтырыы

БАШТАЙГЫ ОН ХОНУУНДА

Шалыпчы айның баштайгы он хонуунда мал чемнерин белеткээр талазы-биле районнарда социалистиг чарыжының түүнелдерин СЭКП обкомнунуң бюрозу, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, профоблчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкому чугаалажып көрген.

Шалыпчы айның баштайгы он хонуунда ажылчы чоннарның күженишкиннерин мобилизастаанының, социалистиг чарышты дээштит организастаанының ачызында мал чемнерин белеткээринин темпилери чамдык районнарга өскенин хүлээп алган доктаалда демдеглээн. Сиген белеткээр талазы-биле даалга август 1-ге чедир ниитизи-биле 10,4 хуу, сенажты — 25,6 хуу, витаминниг сиген далганы — 28,0 хуу күүсеттинген. Мал чемнинің единицазынга шилчидерге ниитизи-биле 23,6 мүн тонна мал чемнери белеткеттинген аъы даалганың 10,9 хуузу күүсеттинген. Таңды болгаш Сүт-Хөл районнарның ажыл-агыйлары мал чемнинің белеткелин элээн организастыг чорудуп турар. Мал чемнерининг бүгү хевирлериниң он хонукта 8,0 хуу немей өзүлдезин болгаш оларны белеткээр даалганың 14,2 хуу күүселдезин Таңды районунуң мал чемнинің белеткелчилери хандырган. Сүт-Хөл районга он хонукта немей өзүлде 9,8 хуу болган, мал чемнерин белеткээр талазы-биле даалга 12,7 хуу күүсеттинген. Мал чемнерин белеткээринин темпилери Улуг-Хем районнуң совхозтарында, витаминниг сиген далганын — Каа-Хем районнуң совхозтарында бедип турар.

Ынчалзажок мал чемнерин белеткээринің темпилери республикада ниитизи-биле чавыс болуп турар. Мал чемнериниң белеткелин Бай-Тайга, Чөөн-Хемчик, Өвүр районнарның совхозтары дыка оожум темпилиг чорудуп турар, он хонукта мал чемнериниң белеткелиниң немей өзүлдезинда чүгле 3,5—3,6 хуу болган.

Шалыпчы айның баштайгы он хонуунда мал чемнерин белеткээр талазы-биле социалистиг чарышка Таңды болгаш Сүт-Хөл районнарны тиилекчи деп санаан, СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдиң, ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл туктарын кайылынга-даа 200 рубльдің акша шаннаалы-биле кады тыпсырык доктаатган.

Мал чемнерин белеткээринің темпилерин улам-на күштелдирер талазы-биле немелде хемчегларны алырын, техниканы ажыктыг кылдыр ажыглаар, мал чемнериниң шынарын экижидер, оларның кадагалалын хандырар дээш бригадаларның, звеноларның, хойжуларның болгаш өске-даа малчыннарның, шефтен турар будүрүлгелериниң болгаш организацияларының ажылдакчыларының аразынга социалистиг чарыштың дээштиин бедидерин СЭКП райкомнарынга, райкүүскомнарга, профэвилел болгаш комсомол организацияларынга, ажыл-агыйларның удуртукчуларына болгаш специалистерининге дааскан.

МУРНАКЧЫ ЗВЕНО

Мал чемнерин белеткээр талазы-биле республикада чарлаттынган шалыпчы ай кидин түлүк чоруп турар. Шалыпчы айда мал чемнериниң хөй кезиин белеткеп алыр дээш ажыл-иш кайы-даа ажыл-агыйларның сиген шөлдеринде калбарган. Сиген кезилдезинин темпизин дүргедеди, малга шынарлыг мал чемнерин четчир санныг кылдыр белеткеп алыр дээш кызымак ажылдан турар бригаларның болгаш звеноларның саны хүн келген тудум немежин турар. Тываның 40 чылында алган планның онаалдаларны болгаш социалистиг хүлээлгелерин чедишкиниг күүседир дээш социалистиг чарыш сигенчилериниң ортузунда улам калбарган.

Планның онаалдаларын долдур болгаш ажыр күүседир дээш шудургу ажылдан, мал чемнериниң белеткелиниң баштайгы хүннериниң эгелеп шалыпчыларының одуруунда чоруп турарларга «Тиилелге» совхозта В. Ооржакка удуртқан мал чемнери белеткээр механизастатыының отрядының Эзир-оол Чадамбаевич Ооржак баштаан сигенчи звенозу хамааржыр.

Балгазынче баар чазаглыг оруктун ийнде хадылар аразында звенонуң түр турлаа болур вагончугашта сигенчилер дүштеки чемин чемненип турда, чедип келгеш, ажыл-ижин сонуурган, звенонуң ишчилери-биле хөөрешкен бис.

— Ногаан ажаалдаже кирер бетинде ажылдың организастыг кезээнин талазы-биле бичии-даа чүве арттырбайн шүгдүүн көргөн бис. Бистиң коллективиис ажылдың керээ өзүгаар ажылдаар хевиринче шилчээни база-ла ажыктыг деп санаан турар бис. Сиген кезилдезинин үезинде машина-техниканың техниктиг ажаалдазын, үүрмек септелгезин боттарывыстың күжүүс-биле кылыр деп шиитпирлээн улус бис. Мал чемнерин будүрериниге чарыгдаалдарны чиигедир сорулга-биле мону мыычаар кылган чүве. Сигенни кезер черивис төөгүн каарга, бөлүн, сарааттаан соонда чаа черже көжүп чоруп каар улус-ла болгай бис— дел, звено удуртукчузу Эзир-оол Чадамбаевич тайылбырлады.

Тываның 40 чылынга алдар болдуруп, бедиткен хүлээлгени звенонуң сигенчилери алган. Олар бо чылын 1225 тонна сигения белеткээр планныг. Мал чемнери белеткээр талазы-биле шалыпчы ай звенонуң ишчилерин улам сорук киргген. Мал чемниң белеткелинде ажылдан турар бо звенонуң кежигүн бүрүзү онаашкан ажылын ак сеткилдиг күүседип, макталдыг ажылдан турар. Сиген кезикчилери Владимир Сундуй, Михаил Куулар, мурнакчы звенонуң удуртқуузу Эзир-оол Чадамбаевич Ооржактың сески классчы оглу Эрес-оол сиген белдүрериниде эки ажылдан, социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда чоруп турар. Сигенчилериниң кызымак ажылының ачызында бо хүннерде 463 тонна сиген белеткеттинген. Бөлүн, сарааттаан сигениниң шынары база эки.

25 тонна сиген. Бо дээрге, звено кежигүннериниң бир хүнде белеткээр сигеня. Июльдуң 30, 31-де каан, аис хүннер болган. Бо хүнверде сигенчилер 60 тонна сигении кескен. Шак мындыг шалыпкын темпилиг ажылдаар болза, планның даалгаларны чедишкиниг күүседип болурунуң бүгү аргалары бар. Звенода машина-техника-даа четчир. 6 «Беларусь» тракторну, ийи сиген кезер машинаны, ийи дырбаашты, бир сараат салыкчызын, бир волокушаны звенода быжыглаан.

Мал чемниң белеткелиниң чоруп турарын, белеткеттинген мал чемнериниң шынарын, сигенчилериниң ортузунда күш-ажылдың сагылга-чурумун сагын турарын хынаары-биле улусчу контроль болгаш депутат постуларын тургускан. Ол постуларны звенонуң удуртқуузу Э. Ооржак боду, бирээзин мурнакчы сиген кезикчизи Михаил Куулар, депутат постузун мал чеми белеткээр механизастаттынган отрядтың удуртқуузу Валентин Ооржак билдилиг удуртып турар.

Сөөлгү хүннерде болгулаан чаашкыннар мал чемнериниң белеткелин чорударында шаңык боон турда-даа, мурнакчы звенонуң ажыл-ишчилери сиген белеткээр планын күүседип дээш шудургу ажылдан турар. Июльдуң сөөлгү беш хонуунуң социалистиг чарыжында тиилекчи боон үнгеш, Э. Ооржактың звенозу совхоз дирекциязының, партия болгаш профэвилел комитеттериниң шилчиир вымпели-биле шаннаткан. Звенонуң ажыл-ишчилериниң чедиг алган чедишкиннери дээш Күш-ажылдың алдар тугун бригада төвүнде көдүрген.

М. ОЮН.

ЧЕТЧИР КЫЛДЫР

3130 тонна сиген, 710 тонна сенаж, 610 тонна силос, 200 тонна витаминниг сиген далганы. Бо сан-чурагайлар Бай-Тайга районунуң «Бай-Тал» совхозунуң мал чеми белеткекчилериниң бо чылын белеткеп алыр планныг онаалдазы. Ниитиниң малынга мал чемнери белеткээр талазы-биле республикада чарлаттынган шалыпчы айны бай-талчылар деткиввшаан, сиген шөлдеринде бир деминг ажылдап турар.

Ниитиниң малынга четчир санныг мал чемнерин белеткеп алырынга хөрээженнериниң киирип турар үлүг-хуузу улуг. Дажы-Серен Хомушку, Өлчеймаа Күжүгеттің удуртқаны хөрээженнер звенолары, аныяктарның Галина Дадар-оол, Аина Хурал-оолга баштаткан сигенчи звенолары социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда чоруп, макталдыг ажылдап турар.

Совхозтуң мал чеми белеткекчилери чүгле бодунуң дескээринде мал чемнери белеткээринде ажылдан турар эвес, харын өске районнарда четкилей берген, мал чемнерин белеткеп турар. Бо хүннерде Казак-оол Тудуг-ооллуң 6 кижи составтыг звенозу Кызыл районда «Шамбалыг» совхозтуң шөлдеринде саван пресстеп ажылдап турар. Олар ам бөзин 100 тонна саванны прессээш, совхозта сөөртүп эккелген.

Бай-Тал ортумак школазының башкылары, ажылчыннары, үстүкү класстарның өренникилери, суурның агитквартиралары, албан организацияларының коллективтери, район төвүнүң шефчилери мал чемнериниң белеткелинде идеокейлиг киржип турар.

Мал чемниң белеткелинде ажылдап турар бригадалар, звеноларның ажыл-ишчилериниге амданныг чемни поварлар, ылангыя К. Кушкаштаар, К. Борбаанай белеткеп берип турар. Оларның ак сеткилдиг ажылын сигенчилер мактап турар. Мал чемнери белеткээринин шалыпчы айында планныг онаалдаларын улуг кезиин күүседип алырын хүлээнгеш, бай-талчылар ийи дакпыр күженишкиниг ажылдап турар.

Х. КАРА-ООЛ.

Кызыл районнуң Каа-Хем суурда № 1317 КМК-ның коллективи Совет Тыванын 40 чылынга уткуштур турасоруктут ажылдааш, бирги чартык чылда районнуң тудуг организацияларының аразынга калбарган социалистиг чарыштың тиилекчизи болган. Тудугжулар ийнги кварталдың керээлиг планын 113,9 хуу, бодунуң күжү-биле тудуг ажылдары кылыр планын 129 хуу, чуртталга бажыннарының — 130 хуу күүсеткен.

Коллективтин күш-ажылчы чедишкининге А. А. Черепановага удуртқан шеверлекчилер бригадазы эвээш эвес үлүүн киргген. Бригада ам куш фермазының чаа цехинин шеверлел ажылдарын доозуп турар.

Шеверлекчилер № 1317 КМК-га СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң шилчиир кызыл тугун тывыскынынга сорук кирип, бо хүннерде улам кызымак ажылдап турарлар.

ЧУРУКТА: А. А. Черепановага удуртқан шеверлекчилер.

А. СОДУНАМНЫҢ фотозу.

БЫЖЫГ ТАЙБЫҢ ДЭЭШ

Хельсинкиге бүгү-европа чөвүлел хуралынга үүлдүг деп көрген принципиттерге шынчызын Совет Эвилели практиктиг херектер-биле өскерлиг чок шынызыдыр, күрүнелер аразынга политиктиг, экономиктиг, культура база гуманитар кады ажылдажылганың янзы-бүрү хевирлерин ханыладырынга болгаш калбартырынга бүгү талалыг идиг берип келгей. Ол дугайын Европага айыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле чөвүлел хуралдың Түннел актызынга ат салганының 9 чыл болганынга холбаштырган, совет хөй-ниитиниң төлээлекчилериниң июль 31-де Москвага болган хуралынга онзалап демдеглээн.

Бир эвес ниити-европа чөвүлел хуралының барыын киржикчилери Хельсинкиге дугуржуушкуннарны күүседири дээш Совет Эвилели ышкаш ындыг боттуг туруттуг турган болза, Европага тайбыны болгаш айыл чок чорукту быжыглаарының чорудулгазы бурунгаар угланыышкынны болгаш чайгылыш чок хөгжүүр база чавырлыышкын бодунуң утка-шынарының талазы-биле улам-на долу болгаш ханы апар чыдар ийик деп, Европага айыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга холбаштырган, совет хөй-ниитиниң төлээлекчилериниң июль 31-де Москвага болган хуралынга онзалап демдеглээн.

Хуралдың киржикчилери Европа дүнке болгаш бүгү делегейге ядролуг дайынның айыылын чайладыр дээш бүгү-ле болдунар үүлдерни кылырынче диниин тайбыны ынак хөй-ниитизин кыйгырган документини хүлээп алган.

Улустарның тодаргай турасоруунга чөрүштүр чамдык барыын-европа чурттарында баштайгы согуушкуннуң чаа америк ракеталарын, тургузуп турарының үрүүу-биле делегей байдалының дыка бөксүрааныга совет-улус ханызыбиле дүвүрел турар деп, ук кыйгырыгда чугаалап турар. Ол чеңсек европа цивилизациязы, черле ынчаш чер-делегейге дириг чүве турар бе, турбас бе дээрзинге чедир кыжаныг болуп турар.

Эң ылангыя америк администрацияның космосту милитаризастаарының дугайында планнары тайбыга онза кыжаныышкын болуп турар. Ол планнарны боттандырары Европаның улустарының айыыл чок чоруунга база кыжаныг. Амдыызында орайтаанда болуушкуннарның ындыг хөгжүлдезин соксадыры чугула. Чогум-на харын ынчангаш совет хөй-ниити космос делгеминче боо-чеңсекти эндере бүдүрерин шилчитпес талазы-биле совет-америк чугаалажыышкыннарны эгелээр дугайында Совет чазактың саналын деткип турар.

Европага бүзүрежир чорукту быжыглаарының, айыыл чок чоруктун болгаш чеңсеглешкиниң дүжүрериниң хемчегларының талазы-биле Стокгольм конференциязының чедишкиниг доостурунга улуг идегелдя кыйгырыгда салып турар. Хельсинкиниң Түннел актызының принципиттерин болгаш сүмелерин удуртулга болдургаш, конференцияның киржикчилери амгы Европаның чидиг болгаш соцгаарладын болбас айтырыгларынга харыылап турар база дайын айыылын кошкадырынче угланган хемчегларни ажылдап кылыр ужурлуг. Ооц боттуг аргазы болза политиктиг болгаш делегей эргежоойлузунуң чурумунга хамаарышкан калбак хемчээлдиг базымнарны шериг-техниктиг хемчеллер-биле дүүштүр көөрүнүн дугайында эш К. У. Черненконуң идип үндүрген идеязы болур.

(СЭТА).

Совет Тыва 40

КҮЖҮВҮС - НАЙЫРАЛДА

Бистиң эт комбинады тургустунуп келириниден эгелеп-ле анда ангы-ангы аймак-сөөк кижилер ажылдап келген, интернационалчы коллектив чүве. Бо коллективке мен үр чылдарда ажылдап келдим. Сөөлгү чылдарда мени партия эге организациязының секретарынга сонгуп, коммунистер менээ идеяэн. Ынчангаш коллектив кежигүннерин эки билир мен.

Комбинатта ниитизи-биле 200 ажыг ажылчын бар. Оларның иштинде орустар, тывалар, украиннер, буряттар, татарлар, азербайджаннар, башкирлер, чеченнер дээш шупту он беш хире нацияның төлөөлекчилери чангыс өг-бүленің кежигүннери болуп, найыралдыг ажылдап, хүлөөнген ажылывысты үе-шаанда, эки шынарлыг кылдыр күүседи турар бис. Эрткен ылга деңнээрге комбинат продукция бүдүрериниң, ону күрүнеге дужаарының болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бедидериниң планын ажыр күүсеткен. Кижилериниң күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээр, прогуллаар чоруу база ыракта эвээжээн. Эң шангыя колбаса кылыр, мал соңар, чаг-ус белеткээр цехтер эки ажылдаан.

Бистиң ол эвээш-биче-даа бол чеднишкиннеривистиң үнүп турар дээш — найыралдыг, бир деминг, бот-боттарывысты биличип, чангыс өг-бүленің кижилери дег найыралдыг ажылдап турарывыста. Бо хүннерде кол соргулгавыс— «Совет Тываның 40 чылынга — шалыпчы 40 неделя» деп кыйырының адаа-биле ажылдап турганы, планныг даалгаларывысты, алган социалистиг хүлөөлелеривисти чүгле чедир эвес, ажыр күүседир бис.

Комбинаттың эрткен оруунун чижээжден ап көөрге, кижилериң ажылдарынга таарымчалыг байдал, чаартыкчы ажылдаарынга эки микроклимат, найыралдыг коллектив тургустунган, кижи бүрүзүнүң ажылының сөөлгү түнелиг дээш харысалгалыг болурунга бедик негелде бар болза, ажылга чеднишкин турун болур. Кижилер интернационалчы коллективке кады ажылдап, бодунга болгаш эштеринге бедик негелделиг, күш-ажылдың медереллиг сагылга-чуруму дээш үргүлчү түржүп, эш-өөрүн ажылче хаара тудуп турар кижилер бисте хөй. Оларга мурнакы ажылчыннар: Г. Шмакова, Г. Мокшин, Ч. Иргит, А. Кязанцев, Б. Ондар, Е. Коваленко, М. Прейман, Т. Чанчин, П. Свиридова, Е. Монгуш, А. Евграфов, М. Даржай, Н. Жилкина болгаш өскелер-даа хамаржыр.

Ажылды шын организастаары, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаары дээрге-ле —кижилерни кижизидери болгай. Ол ындыг-ла белен эвес, нарын айтырыг. Ону коллективтиг арга-биле, коллективтиң бүгү кежигүннерин киништирип, хөй-ниити организациияларының күжүнге даянып, организакчы болгаш политиктиг ажылды дээштиг чорудуп турган чедип ап болур. Бисте кижилер-биле ажылдаарының чамдык дуржулгазы чыгдынган.

Бистер идеологтуг фронтунуң дайынчылары, ажылагыйның удуртукчулары кижилер ортузунга политмассалыг ажылды, интернационалчы кижизидилгени чорударда күш-ажылдың хоочуннары-биле ужуражылгаларны ажылчыннар ортузунга организастап, чангыс аай политхүннер, лекция пропагандазы, конкурстар, шынар хүну, тускай беседалар дээш ышкаш кижизидилге ажылының дээштиг хевирлерин ажылап турар бис.

А. НАЗАРОВА.

комбинатта партия организациязының секретары.

ЧУРУКТА: хоочун ажылчыннар (солагай таладан) К. К. Иванова, Л. В. Булгакова, К. О. Мөнделе, П. К. Соломенникова, Н. П. Комарова, Л. И. Шалагина олар.
О. ОХЕМЧИКТИН фотозу.

ИНТЕРНАЦИОНАЛЧЫ КОЛЛЕКТИВ БИС

Комбинатта үр чылдарда ажылдап келген, бодунга болгаш эштеринге бедик негелделиг, күш-ажылдың медереллиг сагылга-чуруму дээш үргүлчү түржүп, эш-өөрүн ажылче хаара тудуп турар кижилер бисте хөй. Оларга мурнакы ажылчыннар: Г. Шмакова, Г. Мокшин, Ч. Иргит, А. Кязанцев, Б. Ондар, Е. Коваленко, М. Прейман, Т. Чанчин, П. Свиридова, Е. Монгуш, А. Евграфов, М. Даржай, Н. Жилкина болгаш өскелер-даа хамаржыр.

Ажылды шын организастаары, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаары дээрге-ле —кижилерни кижизидери болгай. Ол ындыг-ла белен эвес, нарын айтырыг. Ону коллективтиг арга-биле, коллективтиң бүгү кежигүннерин киништирип, хөй-ниити организациияларының күжүнге даянып, организакчы болгаш политиктиг ажылды дээштиг чорудуп турган чедип ап болур. Бисте кижилер-биле ажылдаарының чамдык дуржулгазы чыгдынган.

Бистер идеологтуг фронтунуң дайынчылары, ажылагыйның удуртукчулары кижилер ортузунга политмассалыг ажылды, интернационалчы кижизидилгени чорударда күш-ажылдың хоочуннары-биле ужуражылгаларны ажылчыннар ортузунга организастап, чангыс аай политхүннер, лекция пропагандазы, конкурстар, шынар хүну, тускай беседалар дээш ышкаш кижизидилге ажылының дээштиг хевирлерин ажылап турар бис.

А. НАЗАРОВА.

комбинатта партия организациязының секретары.

Пропагандиске сөс

НАЙЫРАЛДЫҢ ШКОЛАЗЫ

Мен бо комбинатта соодукчу машиналар мастери болуп, ийи чыл ажылдап турар мен. Бо үеним иштинде коллективке ижигип, кижилер-биле найыралдажып, ажылды деңге шинтпирлеп, хөй-ниити ажылын кады чорудуп турар бис. Комбинатта янзы-бүрү нацияның кижилери ажылдап турар. Чүгле бистиң эвээш кижилиг негиисте безин орус, тыва, азербайджан үш ангы нацияның кижилери чангыс ненің оолдары дег, деминг ажылдап турар бис.

Комбинаттың партия организациязы ажылчыннар ортузунга экономиктиг өөредилгениң пропагандизи болур бедик хүлөөлгени менээ оналаан. Кижилер ортузунга кижизидилге ажылы чорудуп, марксизм-ленинизмниң өөреднин таймылыгларын улуг дас-кежин дип санаар мен. Кичээл бүрүзүн шынарлыг чорудар, оон дээштиин чедип алыр дээш бүгү аргаларны ажыглап, хөй номнарны номчуп турар мен.

Кижилерге акы-дүмалышкы чоруктун идеязын, дайынчы, күш-ажылчы чаңчылдарны тайылбырларының бир кол аргазы —экономиктиг болгаш политиктиг өөредилгениң системазынга өөренири. Кичээлдерге экономиктиг темаларны эртип турган, леминчи национал политиканың утказын, биче улустарның бүгү талазыбиле сайзыраарының база чоокшулажыр-ының угланыышкынын, Совет күрүнениң тургустунганының төөгүлүг ужурдузазының дугайын база тайылбырлап турар бис.

Эрткен өөредилге чылында күш-ажылды организастаарының депшилгелиг хевири болур коллективтиг керээни чарып ажылдаарының аргазын шингээдип алырынче кол кичээнгейни үгландырган бис. Ол арга сагылга-чурумну бедик деңнелге тургузарынга, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиреңге улуг идигни берип турар. Ажылчын кижи бүрүзү кылган ажылының түнелин барымдаалап оон төлевирин чорудар деп чүвени база оон негелделерин эки билген турар ужурлуг. Оон ангыда ол арга бригада кежигүннериниң найыралын быжыглаар, бот-боттарынга негелдезин күштелдирер, чурум үрээр, прогул кылыр кижилерден айтырыгны ажылчыннар боттары шынгыы тургузуп турар чорукту чедип алырынга улуг идигни берип турар.

Бисте сагылга-чурум айтырыы эрткен чылдыындан ыракта эжижээн. Ажылчыннар кеэлиг арга-биле ажылдаарының ажыктының билин турар аварган. Бригада кежигүннери Седип-оол Куулар, Василий Лапшов, Нурмамед Шамедов, Александр Питайкин, Юрий Лапаев, Александр Куулар, Очур Ховалыг болгаш өскелер-даа күш-ажылга идепкейлиг чорудуп көргүзүп, найыралдыг, бедик бүдүрүкчүлүг ажылдап, комбинаттың хөй ниити ажылынга идепкейлиг киржип турарлар.

Бистин ажылчыннар ортузунда чорудуп турар ажылывыс ажыл-ишчилериниң аразында найыралды база быжыглап турар. Кижилер ортузунга бот-боттарын билчип, хүндүлежип, бир-деминг ажылдаарынга кижизидериниң бир школазы —чангыс коллективке найыралдыг ажыл.

А. КАСПЕРОВ.

комбинатта экономиктиг өөредилгениң пропагандизи.

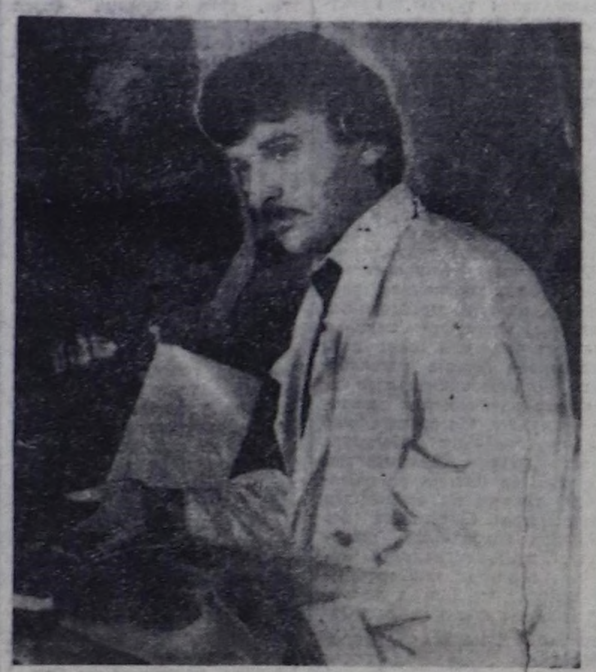

УЛАМ ЭКИ АЖЫЛДААР БИС

Кончуг аныяк турган, ыракы Мөнгүн-Тайга райондан Кызыл хоорайга келген мен. Баштай тудугга ажылдап кирдим. Оон соонда эт комбинадынга күш-ажылчы оруум эгелээн. Маңаа 20 ажыг чыл боон тур мен. Бо аразында дыка-ла өскерилгелер болду. Эгезинде бистер бода-даа, шээр-даа малды хол-биле соп алгаш, ону шала кырынга союп, буазар турдувус. Ам бодап көөрге, ооа чадаарда, бедүүн механизация безин турбаан-дыр ийин. Кандыг-даа операцияны хол-биле кылыр чүве. Берге-даа, чымыштыгдаа ажыл турган. Ынчалзадаа орустар, тывалар, хакастар эп-найыралдыг ажылдап, анаа уйдаравайн кызымак болгаш шыдамык чоруувус көргүзүп турдувус. Чогум-на ындыг ажыл эш-өөрзүрек чорукту, найыралды улам доңнап, бижиктирип турган.

Чылдар эрткен тудум ажылдың технологизы өскерилгеп. Ону колдуунда-ла механизаатап дооскан. Ажылчыннарны билиг-мергежилги өскен. Бистин комбинатка дээш болгаш өртүмек, тускай мергежилдиг кадрлар чылдын-на немежип, дерилгелерни болгаш механизмнерни башкарып турар. Азербайджан Александр Касперов соодулга цехинде мастерлеп турар. Бо аныяк специалист Тывага келгеш, ийи чыл чеде берген. Экиргек, биче сеткилдиг эш-өөрзүрек кижи чүведир. Ажылды удуртуп билир, негелделиг боорга, бистер ону хүндүлээр бис.

Мал соңар цехке ажылдаш, ол ажылдың чажыттарын аныяк ажылчыннарга айтып берип, өөредип келдим. Сезон үеинде шүүт чай чок апаар бис. Бригадавыс күнде 270—290 бода малды, 400 хире даваны соп турар. Совхозтар бода болгаш шээр малын күске чедир семирткеш, ону күрүне планынга киирер үеде чүгле аная ажыл хүнериниде эвес, а сүбботалаола база ажылдаар ужурга бо-ла таваржы бээр бис. Ынчан бистерге улуг дузаны хоорай чуртакчылары, районнардан шефтеп келген кижилер көргүзүп турар.

Бистин бригадавыста хөй

СОВЕТ КОСМОНАВТИКАНЫҢ ЧЕДИИШКИНИ

БУДАПЕШТ. Херээжен-космонавтынын киржилгези-биле чедиишкиниг кылган ужудуушкун совет космонавтиканың база бир чедиишкини, космос делгемин шингээдип алырының төгүзүнде чайынанчак чаа арын болган. Совет космонавтыларын ажылының түнелдерин ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйының янзы-бүрү адырларына калбаа-биле ажыглаар деп, венгр телевидение дамчыдылгазынга демдеглээн.

Ужудуушкун үезинде совет космонавтылар эң нарын шенелдерни, оларның аразында ажык космос байдалдарында демир пластинкаларны кезер, тудуштурар болгаш кырын будуур талазы-биле эң нарын технологтуг ажылдарны кылырының холбиле башкарар универсалдыг инструментини хынаарының ажылдарын кылып күүсеткенин тайылбыр үүлде демдеглээн. Космос технологиязының болгаш биотехнологиязының талазы-биле шенелдерни экипаждың ажылынга хөйну кылыр деп айыткан турган.

БЕРЛИН. Херээжен-космонавт С. Савицкаяның киржилгези-биле совет космос экипажының ужудуушкунунуң түнелдери канчаар-даа аажок улуг ужур-дзалыг. Олар космос техниказын хөгжүдеринге болгаш космос делгемнерин тайбың сорулгаларга ажыглаар дээш шинчилээринге калбак орукту ажыдып берип турар деп, «Нойес дойчланд» солун айыткан.

Ол ужудуушкунуң түнелдери ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйының ажыктының улам улгаттырарынче угланган ажылдарга эртемнің ангы-ангы адырларынга калбаа-биле ажыглаттынар апаарын солун бижээн. Космонавтылар черниң бойдус курлавырларын шинчилээринин болгаш долгандыр турар үүлдерни өөренириниң программазын өзугаар база ажылдаанар.

ЛОНДОН. Херээжен кижинин — ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы Светлана Савицкаяның ажык космос делгеминче эң баштай үнгенин англи «Морнинг стар» солун «төөгүлүг болуушкун» деп адап бижээн. Ол чедиишкинин «бурунгаар канчаар-даа аажок херин базым болганын» демдеглээш, солун, С. Савицкая, В. Джанибеков-биле эң нарын хөй дуржулга-шенелдерни кылганын демдеглээн.

«Таймс» солун С. Савицкаяның башкарыышкынныг космос корабльдеринге ийи удаа ужудуп, киришкен эң баштайгы херээжен кижи болганын айыткан. Анда холбаштыр түүлүнге «Дейли телеграф» солун космоска баргаш келген баштайгы херээжен кижи база-ла ССРЭ хамаатызы — Валентина Терешкова болганын сагындырган.

БОННН. Совет космонавтыларның орбитага ажылының дугайында дыңнадыгларын болгаш репортажтарын «Космонавтиканың төөгүзүнде чаа арын», «Орбитада кайгамчыктыг ажыл» деп, ындыг эгелербиле барын-герман солуннар эң көскү черлеринде парлаан. «Савицкаяның кылып күүсеткен ажылының нарының демдеглээш, «Нойе Рур-цайтунг» солун «совет херээжен-космонавт делегейге бир-ле дугаарында ажык космосче үнген» дээрзин демдеглээн.

Светлана Савицкая ажык космос делгеминге база-ла эр кижи-биле бир дөмей кылдыр херээжен кижиниң үре-түнелдиг, эки ажылдап болурун бадытказын деп, «Унзере цайт» солун бижээн. Космосту тайбың сорулгага шинчилеп, ажыглаарынга совет космос шенелдөзи чаа-чаа болдунар аргаларны ажыдып турарын ол солун айыткан.

ВЕНА. «Винер цайтунг» солун совет космонавтиканың чедиишкиннериниң дугайын «Херээжен кижинин космоска эң баштайгы селгүүстээшкини» деп эге-биле дыңнаткан. Орбитаның «Салют-7» — «Союз Т-11» — «Союз Т-12» эртем-шинчилел комплекизинге алды космонавт составтыг экипажтың ажылының үезинде эртем-техниктиг шинчилелдериниң болгаш дуржулгаларның калбак программазының күүсеттингенин «Фольксштимме» солун демдеглээн.

ПАРИЖ. Баштайгы француз космонавтының солукчузу Патрик Бодри ажык космосче үнүшкүнүнү кылган баштайгы херээжен космонавтыга байыр чедиргеи. Ол РТЛ радиостанцияга чүве чугаалаашы, Светлана Савицкаяның бедик мергежилдиин, эң нарын байдалда эрес-дидим болгаш бедик деңнелге туруп шыдаарын демдеглээн. (СЭТА).

БӨМБУРЗЕКТИН СУДАЛЫ

СЭТА-ның корреспондентилери дыңнадып тур

Бо чурукта вьетнам аныяк суур турган черге тураскаалдын херээжен кижини Во Тхи Лиен дээр. Шаанда Сонгми ийи харлыг уруу Ланны тудуп алган тур. Хостуг Вьетнамның тайбың дээрниин аддаанга Лаи төрүттүнген. А оон авазы Сонгми суурга турда, 16 чыл бурунгаар америк агрессорлар ол суурну оон чурттакчылары-биле катай үзүткап каапкан. Авазының ынчаарда таварышкан халавын Лан билбес.

...Он алды чыл бурунгаар. 1968 чылда Сонгми суурнуң 504 чурттакчыларын америк шериглер кырып каапкан. Дерзин эжелекчилерге кырдырганнарның хөй нуруузу херээженнер, кырганнар, бичин чаштар болган. Араатанзыг шаажылакчыларны америк лейтенант Колли хоиандылап турган. Суурнуң чурттакчыларындан чүгле беш кижи, оларның аразында Во Тхи Лиен, таварылга болуп, дириг арткан. Ынчаарда Во Тхи Лиен чүгле алды харлыг турган. Ынчан ишти тынныг чыткан бичин уругну партизаннар тып алгаш, аны-тынын камгалаан. Оон сөөлүнде Во Тхи Лиенни «Сонгминин кызы» деп адай берген. Оон чуруун бүгү делегейнин солун-нары көргүзүп парлаан. Америк шериглернин Вьетнамга кем-бурулуг дерзин үүлгедиглерин бүгү делегейниң улустары билген. Во Тхи Лиен Совет Эвилелинге кээп чораан.

Америк шериглерге кырдырган Сонгминин чурттакчыларының турасказалын тургузар талазы-биле органнакчылар-ның бирээзи — Во Тхи Лиен болган. Америк агрессорларның араатанзыг үүлгедиглерин сойгалап илереткен документилерни чымырынга ол идепкейлиг киришкен.

АДН—СЭТА-ның фотозу.

ЛУИС КОРВАЛАННЫҢ ИНТЕРВЬЮЗУ

БЕРЛИН. (СЭТА). Чаа шуурганның будуузүнде турар Чилиде болуушкуннарының хөгжүлдезин АКШ-тың империализминиң болгаш оон чалчазы Пиночеттин кандыг-даа овуузунуг хөделиишкиннери доктаадын шыдавас деп түнелдин Чилинин Коммунистиг партиязының чоокта чаа болган национал конференциязы кылган. Ол дугайын Чилинин Компартиязының Чингине секретары Луис Корвалан «Нойее дойчланд» солунга бергеи интервьюзунга чугаалаан. Чуртта амгы байдалдын бүгү талалыг анализин коммунистер кылган болгаш шериг-фашистиг диктатураны дүжүрери, эрге-чагыргага ниитилелдин чаа күштерин киирери, а ол ышкаш экономикага ханы чаартылгаларны, күрүне системазының реформазын боттандырары амгы үеде эң чугула сорулгалар болуп турар деп түнелдин үндүрген деп, Л. Корвалан медеглээн.

Коммунистер боттарының күжүн кончуг эки билир болгаш ниитилел амыдыралындан Компартияны ангылаар дээн Пиночеттин оралдажыышкыннарын шыңгыы бууу шаап турар деп, Чилинин коммунистерининң удуртукчузу айыткан. Чурттун ажылчын аңгызы, бүгү чону шериг-фашистиг диктатураны дүжүрүп шыдаар дугайында түнелдн коммунистерни шуулганының делегаттары кылган. Ону чедип алырда демиселдин янзы-бүрү хевирлерин болгаш аргаларын ажыглаары эргежок чугула. Чөөн үзелдиг күштериниң чангыс эви — фашизмин дүрген чылча шаап тинлээринин үндезинкерининң бирээзи-дир деп, Л. Корвалан айыткан.

СОМОСАЧЫЛАРНЫҢ ҮҮЛГЕДИИШКИННЕРИ

МАНАГУА. (СЭТА). Рейганның администрациязы сомосажы саттынакчыларның холдары-биле Никарагуага удур кем-бурулуг агрессияны үргүлчүлеп турар. Национал хосталганын Сандиночу фронтузунуң Национал удуртулгазының кежигүнү, Никарагуаның камгалал министри Умберто Ортеганың дыңнатканы-биле алырга, июль эгезинден бээр чурттун девискээринче Гондурастан боочепсектиг 3 муң ажыг дээрбечилер шургун кирген. Оларга ТРЭ сонгу районнарга ханныг өлүрүкчү үүлгедиишкиннерин кылырының сорулгазын дааскан.

Контрреволюстуг идегеттер сандиножу улусчу армияның болгаш эки туранын милициязының отрядтарының төлептиг ойтур шавышкыннарына таварышканын У. Ортега чугаалаан. Чүгле сөөлгү ийи неделя иштинде ТРЭ-нин 300 ажыг саттынакчы-хөлезиленикчилерин уэуткаан. Хинотега департаментиге сомосажыларының чажыт базаа лагерин диишкиннер бооп-даа турза, республиканың күрүне тургузуун бижиглаар ужурлуг сонгулда белеткелдеринге эне идепкейлиг киржип турарын НХСФ-ний Национал удуртулгазының политкомиссиязының координатору Б. Арсе медеглээн. Ол аваа болган парлалга конференциязынга чүве чугаалаан, данзылаашкынының баштайгы ийи хүнүнде сонгукчуларның 50 ажыг хуузу демдеглеткенин дыңнаткан. Иштин болгаш даштыкы-даа реаксылыг идегеттерни Никарагуада революстуг демократияны бижиглаарынга шаптыктаар дээн оралдажыышкыннарын шиитпирлиг бууу шапкан. НХСФ-тин удуртулгазының төлөлекчизи барын үзелдиг күштерниң сомосажы өлүрүкчилер-биле «чугаалажыр» дугайында негелдезин бүрүү-биле бууу шапкан.

Бистин улузувуска удур хаанныг үүлгедиишкиннерни кылып турарлар-биле чазак кажан-даа чугаалашпас деп, Б. Арсе демдеглээн.

ПАРЛАЛГА КОНФЕРЕНЦИЯЗЫ

АФИНЫ. (СЭТА). Грециянын премьер-министри А. Папандреу Афины хоорайга парлалга конференциязын кылган. Греция болунун бүрүн эргезин НАТО-га дүжүп бербес деп, ол медеглээн. НАТО-нуң чингине секретары лорд Каррингтонун Афиныга келгени-биле холбаштыр парлалга конференциязын организастаан. Грек чазакче ыйымшкын кылырын, шериг айтырыгларының талазы-биле дүжүп бээр кылдыр ону албадаарын. Эгей далайга НАТО-нуң шериг өөредилгезинге грек шериглерниң киржирин чедип алырын Каррингтон оралдажып турган. Бо бүгү айтырыглар талазы-биле Грециянын болгаш НАТО-нуң удуртулгазының аразында шыңгыы чөрүлдээлер бар болуп турар.

Эгей далайның районунга айыл чок чорук дээш харыысалганы чогум-на Греция бодунга алыр ужурлуг деп, А. Папандреу демдеглээн. Бо айтырыгга Турцияны кирииштирер дээн оралдажыышкыннар — Грециянын бүрүн эргезин киизыгаарлааны-дыр деп, грек чазактын баштыны айыткан. Эгей далайда байдалга хамаарыштыр НАТО-нуң каттышкан чепсектиг күштериниң кол командылакчазы генерал Б. Роджерстин негелделерни лорд Каррингтон-биле чугаалажыышкынарының үезинде Греция хүлээвээн деп, премьер-министр дыңнаткан. НАТО-нуң ол негелделери Грециянын эрге-ажыктарын барымдаалап көрбейн турар деп, А. Папандреу чугаалаан.

Америк ядролуг чаа ракеталарны Англиянын, Барын Германияның болгаш Италиянын девискээринге тургузуп турарын Греция буруу шаап турар. Ынчангаш НАТО-нуң чагырыкчылары Грециянын ол туружунга шыжыгын турарын лорд Каррингтон-биле чугаалажыышкынар бадытказан. Рейганның администрациязының Төп Америкага болгаш делегейниң өске-даа районнарынга агрессчи политиказын Грециянының чазаа база шүүмүүлеп турар.

НАТО-нуң агрессчи политиказынга удурланыышкынын чыскаалы Грециянын найысылалынга болган. Оон хөй муң чурттакчылары чыскаалга кошкан болгаш «Өлүмүнүң америк базаалары сөөлээр болзун!», «Тайбың дээш демиселдин үргүлчүлээр бис!», «НАТО — улустарның дайзыны-дыр!» деп бижээн лозунгнары тудуп алган чораанар.

ЛИВАНДА БАЙДАЛ

БЕЙРУТ. (СЭТА). Ливанның президентизи А. Жмайель байдалды чогумчалыг болдурарының талазы-биле хемчегларнин канчаар күүсеттинин турары-биле таныжар сорулга-биле Барын Бейруттун чамдык районнарынга сөөлгү чартык чылда бир-ле дугаар барын чораан. Ниитизи-биле найысылалда байдал оожургалдыг бооп турар. Хоорайның кудумчуларында оңгуларның болгаш чалдарның эртынчыларын арыглап, миналарны хора чок болдурарының ажылдары үргүлчүлеп турар.

АКШ-тың элчин черин камгалап турган америк далай чадаг шериглериниң сөөлгү кезектери июль 30-де ливан девискээрден үнүп чорткан. Араб улуска удур эвилел талазы-биле бодунун стратегтиг эвилечизи Израиль-биле кады Каттышкан Штаттарның ливан улуска удур боо-чепсектиг интервенциязының бужар-чүдек, ат-алдар чогу-биле буурап дүшкениниң түнелинде бо чылдың февральда америк шериглериниң кол күжүн Ливандан үндүргени билдингир. Америк шериг кораблдери болгаш артиллерия ливан чурттакчылыг черлерже мунмуң тонна октарны эткан түнелинде дыка хөй тайбың чурттакчылар өлгеннер.

Ат-алдар чок шериг авантюразының түнелинде 300 хире америк шериг албанныглар база өлген. Ынчалза-даа Каттышкан Штаттар Ливанга удур бодунуң хоралаачы шиитпирлерин сокатпаан, чурттун мурнуу чүгүне бажылаттынып алган израиль агрессорларга бүгү талазы-биле дузалап, деткиирин үргүлчүлеп турар. Чоокку Чөөн чуктун айтырының шиитпирлээр талазыле тодаргай бүгү саналдардан ойталап турар чогум-на АКШ-тың политиказы ол районга өзулуг бижиг болгаш шиниг тайбынны тургузарыга кол шаптыктаашкынарниң бирээзи бооп турарын дешилгелиг ливан солуннар демдеглеп турар.

Ливанның мурнуу талазында онза дүшкүүрлүг байдал үргүлчүлеп турар. Эрткен неделяда израильдиг камгалал министри М. Аренс чораан, израиль эжелекчи командылал чери-биле эжелелде районну чурттун арткан кезээндеи улам-на ангылаар талазы-биле хемчеглерни чугаалашкан.

Ливан патриоттар интервентилерге шыңгыы согуушкуннарны кылырын үргүлчүлеп турар. Эрткен каш хонуктар иштинде израиль хайгыылчыларны Тир хоорайга атакалаан болгаш патриоттар Джеззина районга интервентилерниң туруштарынче согугну база кылганнар.

ДАШТЫКЫДА АНЫЯКТАР АМЫДЫРАЛЫ

ДУГУРЖУЛГАГА АТ САЛГАН

БЕРЛИН. Хостуг немец аныяктар эвилели-биле Мозамбик аныяктар организациязының аразынга найырал болгаш кады ажылдажылга дугайында дугуржулгага ГДР-ниң найысылалынга ат салган. Ийи чурттун аныяктар организацияларының аразынга 1984—1986 чылдар өзүнде найыралды бижиглаарынче угланган элээн хөй хемчеглерни ында айыткан.

Чедип алдынган дугуржулганы амыдыралга боттандырар чорук тайбың болгаш социал депшилге дээш, мөлүүгдел-дарлалдың бүгү хевирлеринге удур аныяктарның кады, демниг демисежиринге чаа идигни кылыр апаарын ХНАЭ-ниң Төп чөвүлелиниң бирги секретары Э. Аурих-биле МАО-нуң чингине секретары Э. Купеланың ужуражыышкынының үезинде демдеглеттинген.

МУРНАКЧЫ ОТРЯД — АРЕВЭ

УЛАН-БАТОР. Моол аныяктар болгаш оон мурнакчы отряды— Аныяктарның революстуг эвилели кажан-кезээде пролетаржы интернационализминиң принциптеринге шынчы бооп, тайбың болгаш чаварлыышкын дээш, боо-чепсекти бүгү-ишти дүжүрери болгаш ядролуг дайынның кыжаныышкының үзүткаары дээш демиселге күжүн долузуубиле бээр. Ол дугайын Моолдун Аныяктарының революстуг эвилелиниң ТК-зының секретары Д. Дашжамц СЭТА-ның корреспондентизинге чугаалаан.

Бо чылын Моолдун аныяктары 1985 чылда Москвага болур дээн аныяктарның болгаш студентилерниң XII Бүгү-делегей фестивалынга идепкейлиг белеткеним турар. Бөмбүрзектин чалыы назылыгларының ол эң улуг чыжынга белеткелге идиг кылыры-биле чоокку үеде моол найысылалга Азияның болгаш океанияның депшилгелиг аныяктар организацияларының төлөлекчилериниң ужуражыышкыны болур.

АНЫЯКТАР ФЕСТИВАЛЫ

НИКОСИЯ. Аныяктарның бүгү-кипр фестивалының ийиги хүнүнде аныяктарның болгаш студентилерниң келир чылын Москвага болур XII Бүгү-делегей фестивалынга тураскаатынган.

Амгы үеде, кажан АКШ-ка баштаткан империалистер делегей байдалын нарыыдадып турда, Совет Эвилели тайбың болгаш делегейге чаварлыышкын дээш идепкейлиг демисежип турар-дыр деп, Кипрнин аныяктарының чангыс аай демократтыг организациязының (ЭДОН) удуртукчуларының бирээзи Костас Архимандритис фестивальдың киржикчилеринге чүве чугаалааш демдеглээн. Аныяктарның өөлчеглиг делегей чыжынын улустарының фашистиг Германияны ашкан тиилелгезинин 40 чылында Москвага эртери онзагай бооп турарын К. Архимандритис айыткан. Аныяктарның келир үезин — тайбың болур ужурлуг.

ДООЗУКЧУЛАР УЖУРАЖЫЫШКЫНЫ

АММАН. Иордан-совет найырал ниитилелиниң бажыңынга совет дээди өөредилге черлериниң доозукчуларының ужуражыышкыны болган. Аваа келгеннерниң аразынга эртемденнер, чурттун хөй-ниити болгаш күрүне ажылдакчылары бар.

«ССРЭ-ге өөренип турганымның үезинде совет башкыларның болгаш студент эштеримниң-даа талазыдан эотигээлдек күүсеткиннерни болгаш сагыш салыышкынны үргүлчү көрүп келген мен—деп, П. Лумумба аттыг улустарның найыралы университеттин доозукчузу техниктиг эртемнер кандидады Шаабан Хафез Шаабан СЭТА-ның корреспондентизинге чугаалаан...— Олар менээ болгаш даштыкы чурттардан барган өске-даа студентилерге дузаалаарынга кажан-кезээде белен бооп турган. Мен ол университеттин шылгарал-биле доосканымга горгааланыр мен...».

КОМИТЕТТИ ТУРГУСКАН

РИО-ДЕ-ЖАНЕЙРО. Аныяктарның болгаш студентилерниң Москвага болур XII Бүгү-делегей фестивалынга белеткел комитедин Бразилияның Рио-де-Жанейро штадында турган. Ында Бразилияның аныяктарының, профэвилелдериниң болгаш өске-даа организацияларының төлөлекчилери кирген. Комитеттин кежигүннери тургузукчу хуралды эрттирген, аваа Москва чыжынга белеткел талазы-биле тодаргай хемчеглерни чугаалажып көрген.

ЛИГАНЫҢ XVIII СЪЕЗДИЗИ

ТОКИО. Ито хоорайда Японияның демократтыг аныяктарының лигазының XVIII съездизи ажыттынган. Япон аныяктарның кол-ла сорулгазы болза, тайбың болгаш демократия дээш демиселдя күштелдирери, ажылчы чоннарның амыдыралчы эрге-ажыктарын шиитпирлиг-биле камгалаары болурун Лиганың төп комитединин даргазы Мотоо Охата съездиге отчёт илеткелге чугаалаан. Дайынга удур калбак шимчээшкинге, ылаңгыя ядролуг частыр үүлдерлиг америк «Томагавк» чалгыныг ракеталарны Ыракны Чөөн чүкке тургузарынга удурланыышкын кампаниязынга ол организацияның киржиринин онза чугула бооп турарын демдеглээн. Лиганың 210 муң ажыг кежигүннерин төлээлээн делегаттарның чугааларында социал хандырылга болгаш чырыдыышкын талазыбиле консервативтиг чазактың политиказын шүүмүүлеп турар.

(СЭТА).

Ийистерниң делегей байырлалын Венгрияның «Ийис дөмейлер клуву» бо чылын Будапештиге эрттирген. Хөглүг ол байырлалга делегейниң хөй чурттарындан аалчылар келген. Аваа шупту 180 ийис дөмейлер чыылган.

ЧУРУКТА: конкурстуң киржикчилери —АКШ-тан келген дөмей ийистер венгр эртемден Эндре Цейцел-биле чугаалажып тур.

МТИ—СЭТА-ның фотозу.

ТОДА СОЙГАЛААН

ПРАГА. (СЭТА). Каттышкан Штаттар боо-чепсекти эңдере бүдүрүп, космосче нейтередирин болдурбазының талазы-биле чугаалажыышкынарының дүрген эгелээринге идегелди бууратказы, космосту милитаризаттаарын баш удур болдурбас дугайында дугуржулганы чарар деп совет саналдан ойталаан деп, «Руде право» солун бижээн. Ол саналдың бөмбүрзек кырынга тайбының быжыглаарынга улуг хемчеелдин-биле идиг кылыр ужурлуг. Ол чорук Вашингтонунуң амгы администрациязының политиказының ёзулуг милитаризм утказынарын база катап эң-не тодаргайы-биле сойгалаан деп, ол солун айыткан.

Совет Эвилелиниң киргени тодаргай саналдары ёзулуг, шын чугаалажыышкыннарын кылырынга дорт орукту ажыдып берин турар. Ынчалзада Ак бажың база-ла ындыг тодаргай харын бээриниң орнунга, оон быдаарының, меглээриниң бужар-чүдек ыңчыңаалы оюнун кылып турар.

Каттышкан Штаттар ядролуг чепсек талазы-биле Женевага боон турган чугаалажыышкынарны үскен болгаш ам база оон бууузут-биле космос дугайында чугаалажыышкынарны кылыры болдунмас апар чыдар. Ындыгдаа болза, Совет Эвилели бөмбүрзектин тайбың келир үезин хандырары дээш демиселге ёзулуг чугаалажыышкынарны кылыры-биле эжиктерни ажык тудып турар. Моон алгаш өөрге, Вашингтон политика талазы-биле база катап шыңгыы бууразшыкынга таварышкан-дыр деп, «Руде право» демдеглээн.

ЛОС-АНДЖЕЛЕСТЕ ОЛИМПИАДАГА ХАМААРЫШТЫР

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Лос-Анджелесте ажыттынган чайгы олимпийжи оюнар хөй санныг берге айтырыгларга таваржып турар болгаш оларны америк солуннар анализтеп бижээн.

ССРЭ-ден, ГДР-ден болгаш өске-даа хөй-хөй чурттардан спортсменнериниң ында чогу Лос-Анджелесте оюнарның ужур-дузазын кудуладып турарының тодаргайын «Крисчен сайентьютитор» солун ийиин бижиир ужурга таварышкан. Корреспондент Л. Элдридж оон арыннарынга: мен алды олимпиада дугайын чырыдыр бижээн болгаш, совет спортсменнер Ольга Корбут, Нелли Ким, Валерий Борзов, Татьяна Казанкина, Василий Алексеев болгаш өскелерниң-даа дугайында язээн эң чырык сонуургалдыг сактышкынныларым холбашкан. Бо удаада ССРЭ-ден атлеттерни киржилгезин көрбес болганывыс харааданчыг-дыр деп бижээн.

«Ю-Эс-Эй тудей» дээр солун база-ла олимпиаданың спортчу ужур-дузазының кудулаанын ажыы-биле илереткеш, Совет Эвилелиниң анаа киришпейн турары Лос-Анджелесте оюнарга американнарның сонуургалы кошкаанын демдеглээн.

Лос-Анджелесте олимпиада— амгы үеним бүгү төөгүзүнде эң-не саттынакчы, эң-не багай организаттаттынган деп «Дейли уорлд» солун бижээн. «Моон мурнунда олимпийжи оюнар боттарының туктарының адаанга хөй-хөй чурттарның атлеттерин чыып, олар тайбынын болгаш найыралдын чылыг байдалынга маргылдажып келгеннер— деп, ол солун айыткан. Солун олимпиадада кедереп турар сөөк-язы ылгаар чорукту барынче кичээнгейн угландырган, ол — «чүгле канчаар-даа аажок хөй ажыккончаны деткип, антикоммунистиг турушту ээлеп турар Рейганның администрациязының политиказының доөт түнелни бооп турарын» айыткан.

Маргылдаалары организастаарында берге айтырыгларның таваржып турарын Си-Би-Эс телекомпания демдеглээн. Ол бодунуң репортажынга олимпийжи тудугларының тоо-быдаргайын болгаш бот-боттарындан дыка ыраак бооп турарын айыткаш, Лос-Анджелестен 50 ажыг километр черде Вест-Вуд деп черде гимнастика талазы-биле маргылдаалары чижекке көргүскен.

«Монреальга болгаш Москвага тергини эки турган, чүге дээрге киржикчилер шуптузу чаңгыс черге чурттап турганнар — деп, барын герман спортсмен Г. Меркеннин чугаалаан сөстерни «Нью-Йорк таймс» солун парлаан. «Москвага өрээлдер моон артык делгем болган, ынчангаш бистер мындыг тыпкыш турбаан бис»— деп, австрали дзюдону М. Янг солунга бодунуң интервьюзунга чугаалаан.

ГАВАНА. (СЭТА). Олимпиаданың ажыттынарының өзөлаанга барган журналистерин хөй кезин ону спортчу амыдыралга саттынакчы-садыгланакчы чорукту синиглип киргенин көргүскен, баш удур телевидениеге көргеттинер кылдыр таарыштырып каан оюн-шин болган деп, саналап турарын Пренса Латина агентилелдин корреспондентизи Лос-Анджелестен дамчыткан. Эвээш-ле дээрге, үш олимпиаданы бижип, чырыткан үк черде журналистер болгунуң санал-оналын ол агентилел алган. Оларның ниитте бодалы мындыг бооп турар: олимпиаданың амгы ажыдыышкыны XXII олимпиада-оюнарының Москвага ажыдыышкынынын уттундурбас өзөлалы-биле черле дөмнежип шыдаавс.

ВЕНА. (СЭТА). Лос-Анджелеске чайгы олимпийжи оюнарның ажыттынарының хүнүнде спортка ынак дыка хөй кижилер оларның чогум кандыг ужур-дузалын болгаш кандыг сонуургалдыг бооп турарын айтырып турганнар деп, «Фольксштиммеге» солун бижээн. Ол оюнларга социалистиг чурттарның киришпейн турары оларның спортчу ужур-дузазын дыка кудулаткан деп, ол солун түнел кылган. Хөй-ниитиниң санал-оналының Лиипеде институтунуң салган айтырыгларына австрийжилерниң 68 хуузу социалистиг чурттарның спортсменнериниң оларга киришпейн турарының түнелинде «оюнарның ужур-дузазы дыка кудулаан» деп харыыланнар.

СТОКГОЛЬМ. (СЭТА). Олимпиадага журналистерниң чогумчалыг ажылдаары черле болдунмас деп, швед «Арбетет» солуннуң корреспондентизи бижээн. Моон мурнунда Москвага олимпиаданың үезинде журналистерниң атлеттер-биле хостуг харылзажыр болуру таарымчалыг байдалдары ышкаш чүве мында чок. Спортсменнер-биле канчаар-даа ужуражыр дээр болза, баш удур дугуржур болгаш карабажында хоругдаттырганнар-биле ужуражыры ышкаш, улуг эвес, ангы өрөлге ужуражыр апаарын ол Лос-Анджелестен репортажынга ол айыткан. Олимпийжи шимчээшкиниң төөгүзүнде бир-ле дугаарында спортчу байырлал америк черге болгаш, чинжеңжыык-конна сурениин чепсээ апарганын «Абетет» демдеглээн. (СЭТА).

ИРАН - ИРАК ФРОНТУДА

НИКОСИЯ. (СЭТА). Иран-Ирак фронтуда дайын чоругдулгалары үргүлчүлеваашаан, Ирактың дээди шериг командылалының дыңнатканын ёзугаар алырга, сөөлгү хүннериниң иштинде ирак вертолёттар фронтунуң сонгу кезээнде дайзынның турштарын чаңгыс эвес удаа согуушкуннарга таварыштырган. Өскедаа секторларда тулчуушкуннар база болгулап, иран талага дириг күш болгаш техника-дда талазы-биле чидириг-ге таварыштырган.

ИРНА. (Иран) атеитилелдиг дамчытканы шериг медээзинде фронтунуң төп болгаш мурнуу талаларынга үгер-боолар-биле удур-дедир аткылажыышкыннар болгулаан. Амгы үеде иран шериглер фронтунуң сонгу участогунда 200 дөрбелчин километр ирак черин боттарының холунда тудуп турарын медээде айыткан.

ШӨЛЭЭН ҮЕ ТУРБАС

«Челябинскинин С. Орджоникидзе аттыг станок тудуукүүн заводу» каттыжыышкынның механиктеринге чаа сорулгалар чайның ортан үезиндеги соңгаар база немешкен. Йогум-на школачыларның найгы каникулунуң үезинде школалар мастерскааларын эде дериирги-биле холбашкан ол ажылдарны кылырын бүдүрүлге коллективи шинтпирлээн. Шефке алган школаларына дуза чедирер хемчегларни калбартырын планнаан. Чүге дээрге шефчилерге шөлээн үе—каникул турбас болгай.

Тус черниң № 37 ортумак школазынга шеф дузаламчыны бүдүрүлге каттыжыышкыны сөөлгү үеде улам күштелдирип, школа реформазын боттандырарынга чогуур үүгүн киирип турар. Ол школада пиондурар станоктарны чаа участогу тургустунган. Чаа техника-биле дериттинген товарь парыгы база калбарган. Боттарының универсалдыг мастерскаязын школачылар бо ыылдың сентябрь 1-де келгеш, ханывас боор! Шефчилер школа мастерскаязын дыка чаарып, эде дерээн. Аныяк следарьлар болгаш чазанымкылар боттарының күзээн мергежилдерин ам ол мастерскаяга үзүлүг шингээдип алыр аргалыг болган. Анда өөренирлерниң саны база көвүдээр. Күш-ажыл башкызы В. Ребрушкинниң төлевилелин болгаш сүмелээнин ёзугаар эргежок чугула херектелдерлиг ажылчын столчугаштарны мастерскаяга шефчилер дерип берген. Эге класстар сургуулларының күш-ажыл өөредилгезинге эргежок чугула кабинетти шефчилер амгы үеде дерип турар.

— Бистиң школаның өөренгикчилери дарганалга херээниң идезиниерин шингээдип алышаан, 30 ажыг аттарлыг ыны-бүрү кезектерни заводка ылып берип турар—деп, В. Ребрушкин чугаалап турар. Күдүрүлгениң болгаш школаның кады ажылдажылгазының практиказын школа реформазының кол угланыышкынында үгле быжыглаан эвес, харын-даа улам ынай сайыратканы дыка өөрүнчүг болуп турар. Ол кады ажылдажылга ныяктарның, элээдилернин, харын-даа эге класстар өөренгикчилериниң күш-ажылчы кизидилгезин экижидериниң ол аргаларының бирээзи болуп турар.

«Бүдүрүлге—школа» деп планның күүселдезинге контрольду үдүрүлге каттыжыышкының кол директорунуң дужаалын ёзугаар цехтер начальниклеринге дорт хүлээндирген, а өөренгикчилернин белеткээр продукциязын хамаарышкан хеттерин бүдүрүлге планнаынга немей киргеп.

Е. ТКАЧЕНКО,
СЭТА-ның корр.

ИНТЕРНАЦИОНАЛЧЫ НАЙЫРАЛ МУЗЕЙИ

ССРЭ-ниң составынга Тываның эки тура-биле каттышкаының 40 чылынга база УССР-ни немец-фашистиг эжелекчилерден хостаанының 40 чылының байырлалдарынга уткуштур бистиң школаның педколлективи, өөренгикчилери, «кызыл исчилери» школаныска, Найырал комнатазындан аңгыда, ийи дакпыр орденниг Тыва АССР биле УССР-ниң Ленин орденниг Ровно облазының интернационалчы Найырал музейин тургузарын шинтпирлээн. Күзелиис боттанган.

Музейде «Таныжынар —Совет Тыва-дыр», «Найыралыыс чечектелир, улам сайзыраар», «Сеткилдерге — кезээ-мөөгеде» болгаш «Ровно—700, Кызыл—70 харлыг» деп аттарлыг дөрт өрээл бар.

Бирги өрээл — эң улуг, делгем. Ында байлак материалдарлыг 15 стенд ССРЭ-ниң эки-дүүма өг-бүлезинге каттыжып киргенден бээр 40 чыл дургузунда Совет Тываның ажыл-агыйының, культуразының улуг чеднишкиннерин төөгүй турар. Өрээлге кирер эжик бажында сураглыг совет чогаалчы Константин Паустовскийниң хүнээреткиг Тыва дугайында дараазында сөстерин бижээш, аскзи: «Кадыр-берт арттарны машинавыс чүткүдүп ашкан санында-ла, бистиң мурнувуска кара-ногаан эзим-арга, каш чүзүн малдар долган хову, шыпаа талыгырже чаттыла бээр. Машинавыс ажык соңгазындан хоюңнадыр суйбап кээр чымчак салгын чүректи сергедип бээр... Магаданчыг бо черниң чурттакчызы кижи бүрүзүнге бис адаарган чораан бис...»

Бо өрээлдиң материалдарыбиле кичээнгейлиг таныжын. Тываже «аян-чорук» кылган кижи, оон географиязының бүдүн курузун практикага эртер, бо республикада бүгү чүве: мөөге мөнгилер болгаш кургаг ховулар, ылгырбеленчек даг сыннары болгаш тарыдга шөлдери, кыдыг-кызыгаары биллирбес тайгалар болгаш челээш өөнүг чечек шыпкан шынаа, шыктар, аяс дээр өөнүг торгу чадып каазыг ак-көк хөлдер болгаш даваш-шимээнин кулак уюк суг шуралгактары бар деп чүвени билип алыр. Тыва чүгле краснараш бойдус чурумалдары-биле, элбек казар байлактары-биле эвес, а тургузукчу, чогаадыкчы, чаартыкчы ажылчы чону-биле кижиниң кичээнгейин хаара тудар. Тываның даг үлепүрүүн баштайгызы «Тыва даг-дүгү» комбинат. Чалыы назынның чараш хоорайы — Ак-Довурак. Оларга турскаатканы тускай стенд баарынга көрүкчүлер үр-ле доктаар... Совет эргечагырганың чылдарында чүгле ол эвес, энергетиканың, хемүр-даштың, металлургияның, тудуг материалдарының, эт-түүтүн, азы-чемнин болгаш оон-даа өске аңдырларның үлетпүр бүдүрүлгелери тургустунган дээрин билдине бээр.

Тыва чон чонар-даштан янзы-бүрү дүрүлер чонуп чазаарының, калбак демирге азы хөмге хээ ол базарының мастерлеринге алдарлыы-биле чоргаарланырлар. РСФСР-ниң Репин аттыг күрүне шаналының лауреады. Тыва АССР-ниң алдарлыг чурукчузу Раиса Аракчаанын, тыва литератураның хоочуну. Тыва АССР-ниң улустуң чогаалчызы Степан Сарыг-оолдуң, ССРЭ-ниң болгаш Тыва АССР-ниң улустуң артизи Владимир Оскал-оолдуң болгаш оон-даа өскелериниң фоточуруктарын, ырының болгаш танцының «Саян» күрүне ансамблинин, хомусчулар ансамблинин, спорттуң янзы-бүрү хевирлеринге спортчу маргылдаалариның фоточуруктарын бо өрээлде делгээн.

«Сеткилге — кезээ-мөөгеде» деп өрээлдиң шимеллезин дээш көрүкчүлер улуг үнелелди берип турар. Чүге дизе оон Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында тыва чоңнуң дайынчы болгаш күш-ажылчы алдарының дугайын көрүкчүлер сонуургаар.

Мөөге оттуң чанында «Кым-даа, чүү-даа уттундурбаан» деп эгелиг узун даазыда 1944 чылдың январь-март айларында Ровеншнианың чурттакчылыг черлерин хостажыры дээш демиселге амытыныдан чарылган тыва эки турачыларның аттарын киргеп.

Тыва эскадронуң медперсоналы — он эрес-дидим тыва санитарка-кыстары, эр кижилер-биле бир дөмей, дайынчы тулчуушкунарга киржип, балыглаттырганарга баштайгы медицина дузазын шалыпкын чедирип турган. Кымнарыл ол ? Иргит Багбуужан, Кыргыс Сыная, Куулар Дарыяа, Монгуш Амаа, Ооржак Байлак, Ооржак Севил, Ховалыг Бичеи, Оюн Поля, Сарыглар Часкал, Кыргыс Норжуң олар-дыр. Сыная, Бичеи, Байлак, Амаа олар дайын шелүнге эрес-дидим чоруу дээш Ада-чурт дайыны орденниң I чергези-биле, а арткаанары — «Эрес-дидим чорук дээш» деп медаль-биле шаннаткан.

Арткан ийи өрээлдерде экспонаттар Тыва биле Ровеншнианың найыралының, делегациялар солчулгазының болгаш төрелдешкек Ровно, Кызыл хоорайлар дугайында сонуургаачыг медээни берип турар.

Бистиң дилээвиске харыы берип, музей тургузарына дузалажып, чугула дээн экспонаттар, материалдар чорудуп берген Тыва АССР-ниң албан черлериниге, организацияларынга, Алдан-маадыр аттыг чурт-шинчилел музейинин дирекциязынга, республика солуннарының редакцияларынга, Тураның № 2 ортумак школазының өөренгикчилериниге болгаш дирекциязынга база күш-ажылчы бүгү тыва чоңга өөрүп четтиргениңни илереттиваан, төрээн Тываның дөртен харлаар байырлалын төлептиг уткуурунга чогаадыкчы чедишкиннерни күзеп турар бис.

Я. ВОЙЦЕШКО,
Деражно ортумак школазының башкызы, «кызыл исчилер» удуртукчузу.

АСКАНИЯ-НОВАНЫҢ КАМГАЛАЛДЫГ ХОВУЗУНДА

УКРАИН ССР. Аскания-Нова— бүгү делегейге сураг-жаан эртем-бүдүрүлге комплекизи болгаш ховар дээн хову черниң Европада эң сөөлгү участогу. ЮНЕСКО-ниң «Кижи болгаш бойдус» деп делегей программазынга дүүштүр ону камгалалдыг хову кылдыр чарлаан. Аскания-Нованың чүгле тураскаалдыг черлерин эртемденнер шинчилээр эвес, харын-даа бойдуска, оон чурумалдыг черлеринге, дириг амытаннарынга кижиниң салдары кандыг болурун тодаргайлап, өөренип көөр.

Ээн чыткан ховуга дириг амытаннарны эрткен чүс чылдың төнчүзүнде эккеп өстүрген турган. Дириг амытаннарны тус чернин агаарынга чайчыктырып өстүрер төптү Аскания-Новага тургускан. Аскания-Нованың күр чер ховузунга кудуктарны каскан, кылымал хөөлбектерни, ыыштарлыг ботаника парыгын тургускан. Агаар-бойдузунуң талазы-биле эң-не янзы-бүрү зоналардан ыыштарны, дириг амытаннарны ында эккелген. Африканың, Австралияның болгаш Мурнуу Американың дириг амытаннары, страус деп куштары, Сонгу Американың бизон дээр черлик бугалары. Индияның зеба деп амытаннары, Ыраккы Чөөн чүктүн ивилери, сыыннары, мыйгактары. Кыдаттың фазан деп куштары ында база бар.

Аскания-Нованың амгы зоология парыгы — Хову районнарының мал ажылының Украинада эртем-шинчилел институдунуң базазы. Ында амгы үеде дөрт мүн хире дириг амытаннар бар. Янзы-бүрү аннар-биле кады Туркменияның кулан бөдүүн аттары, Пржевальскийниң делегейде эң улуг аттары кады одарлап чоруур. Ол бүгү дириг амытаннарны камгалаарын, өстүрерин ЮНЕСКО-нуң Бойдус камгалалының делегей эвилели бодунуң холунга алган. Бо бүгү дириг амытаннар Аскания-Нова ховузунуң агаар-бойдузунга дыка таарыжыр болгаш оларның баш саны чыл бүрүде улам-на көвүдеп турар.

Бойдуста чок дириг амытаннар Аскания-Новада база бар апарган. Чижээ, янзы-бүрү дириг амытаннарны хайнакташтырган түннелинде дириг амытаннарның чаа хевирлери тыптып келген.

Лаборантылар Арсен Отрада, Людмила Даниленко болгаш Татьяна Анохина (солагай талдаан он талазыынче) олар чаа төрүттүнген анайны тудуп шинчилеп турлар. Ол анай тырыкы мыйыстарлыг болур.

* * *

Ботаника парыгында — янзы-бүрү агаар-бойдустуг зоналарның үнүштери, дириг амытаннары бар. Хөөлбекте — куштар эмгежок хей. Куштар аразында — ак болгаш кара куулар, кастар...

Аскания-Нованың бичежек хөөлбектеринде өкпе өөнүг фламинго деп куштар бар (он талакы чурукта).

Г. ЯЧМЕНЕВТИН, Б. ДЕМБИЦКИЙНИН фотолары.
СЭТА-ның фотохрониказы.

ЭРЕС-ДИДИМ ЧОРУК

Июль 22. Воскресенье, Кончуг аяс дээр, кижи караан хүн чылчыыктап турар. Бодумнуң хууда херэм бүдүрүп алыры-биле Кызыл — Баян-Кол автобузунга олурупкан мен. Чаңгыс чер чурттуларым үжен ажыг кижи автобуска чораан бис.

Бир шак үезинде хем эринге келдивис. Суур көстүп тур. «Хемниң улгатканы, дажый бергении, кончуун» —деп, улус чугаалажып турлар. Хем эринде кижилериң хөөй аажок, ол чарыкта база —бээр кежер улустар. Паром ажылдавайн турар, хеме-биле улусту кежирип турар болду.

Баштайгы рейске кежиксээн кижилер хөй болган. Мен база, дүрген кежип алыр-дыр дээш, хемеге кээп, хемежиниң чанынга олуруптум. Хөй улус кирип келгеш, эде оруп четтикээнде, хеме чорупту.

Улус хемниң улуг орту чедир кежип чораан, хай-калаа болуп, хемеяс сугже дүжүп эгелээн. Шупту сугда дуже берген бис. Хемниң улгаткан шапкын суу бисти алгаш бадыпкан. Баштай дуза дилеп алгыржып-ла чордуус. Чоорту улус дүжүп эгелээн, чүгле мен база ийи херээжен, бир чаш төл алгыржып, бар турган күш-биле суг кырынга ызырып чораан бис. Сөөлүнде сугже кирип, девидеп эгелээн мен. Ол үеде кончангаш-ла суглан үнгеш, көрүптеримге, мээн соомдан бадып орган херээжен уругнуң чоогунда бир оол камгалал ийи дээрбек тудуп алган эштин кел чор. Мен-даа күш кирип, идегеп, кызыл туттундум. Оол баштай ол урутта бир дээрбээн бергеш, оон мээн чанымга чедир эштип келгеш, дээрбекти түтсупкан. Мен-даа салдынмадым. Ол меңи дээрбээ-биле тудуп алгаш, салдап чораан бир айлыг төлче эштипти. Чашты алгаш, дээрбек ортузунга салып алдывыс. Шаңкын хем бисти куду бадырыпда ор.

Ол үеде хем эринге турган катерни арай деп хөөлдирип алган Владимир Серен-Доржу, Владимир Чылбак, Александр Бичеолаан эжидирип келгеш, чаштың авазын ушта соп алдылар. Оон бисти база бир херээжен кижини камгалаан ап, дуза чедирдилер.

Хайныл-мөөрел, дажый берген хемче дүшкен улусту камгалаар дээш коргуш чок халый берген ооллуң адын Аян Сандан деп адаар болду. Ол аныяк кижи чаа 18 харже кирген, Кызыл хоорайның универмагта ажылдап турар. Аян дыка-ла дидим кижи болган.

Оон дузазында уруумну, өскүс дүүмаларымны азыраар, ажылдаар аас-кежиктиг дириг артып калдым. Амы-тыным алган Аян Санданга өөрүп четтиргенимни бодумнуң, төрелдеримнин, уруумнуң мурнундан илереттим.

Е. ДӨТПЕС-ООЛ,
Кызылда башкы училищезинин библиотека эргелекчизи.

ТВ

АВГУСТ 2-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Ye». 8.40 —Эртенги гимнастика. 8.55 — Документалдыг фильмнер. 9.35 —Концерт. 10.05 — Мультфильм. 10.20 — «ТАСС уполномочен заявить..» 3-кү серия. 11.30 — 11.35 — Телемедээлер.
14.15 — Телемедээлер. 14.35 — Документалдыг телефильмнер. 15.25 — Шыдыраа школазы. 16.00 — Уругларга фильм. 17.15— Концерт. 17.45 — «Он алдылыг болгаш оондаа улуг..». 18.30 — Автомобиль болгаш автосонуургакчы. 18.45 — Бөгүн делегейде. 19.00— Эртем болгаш амыдырал. 19.30—Концерт. 19.50 — «ТАСС уполномочен заявить». Уран-чечен телефильмнин 4-кү серия. 21.00 — «Ye». 21.30— Литературлуг дамчыдылга. 22.10 — Аныяктар-биле ужуражылга. 22.45— Бөгүн делегейде. 23.00 — 00.45—Футболга ССРЭ чемпионады. «Динамо» (Минск) — «Спартак».

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00—Эртенги гимнастика. 8.20 — Фильм-концерт. 9.20—«Пятеро с неба». Уран-чечен фильм. 10.20 — Документалдыг телефильм. 10.45 —Концерт. 11.55 —, Школачыларга дамчыдылга. 12.40 — Авам школазы. 13.10 — Испан дыл. 13.40 — Саратовтун телестудиязының программазы. 14.30 — «Город принял». Уран-чечен фильм. 15.45 — 15.50 — Телемедээлер.
18.00 — Телемдээлер.

КЫЗЫЛДАН

18.20—Мультфильм. 18.35 — «Азия төөв». 19.15 — Телемедээлер. 19.25— Концерт. 19.55 — Чарладдар.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчыктыг удуур, чаштар!». 20.15 —Концерт. 20.50 — Киножурнал. 21.00 — «Ye». 21.30 —22.55 — «Международ». Уран-чечен телефильм. (ГДР).

Редактор В. С. ШАРАВИН.

№ 4 УЧИЛИЩЕГЕ

Эрткен субботада Кызылдың № 4 ХПТУ-га оон доозукчуларының байырлыг хуралы болган. Ону училищениң директорунуң политика-кижизидилгелиг ажылдар талазы-биле орааакчызы, партком секретары О. С. Доржу ажыткаш, училищениң директору В. И. Бойкога сөс берген.

Директор өөредилге черинин ажыл-амыдыралын, оон келир үеде шинтпирлээр сорулгаларының дугайын чугаалааш, каа-даа чораан оларны өөредип, кижизиткен училищениң адын бедик тудуп, төрээн чуртуңуң төлептиг ишчилери боорун доозукчу ооллар, кыстарга чагаан.

Дараазында училищениң базза бүдүрүлгези —«Тыва туг» трестиң эргелекчизиниң оралакчызы В. К. Кучин сөс ап, ажылчын деп бедик аттың харыысалгазының дугайын чугааш, трест доозукчуларны маган турарын дыннаткан. В. К. Кучин бүдүрүлге практиказының үезинде шылгараанларны трестиң эргелелиниң хүндүлел бижиктери-биле шаннаан.

ВЛКСМ Тыва обкомунуң килдис эргелекчизи Ю. С. Лопатченко доозукчуларга байыр чедирбишаан, өөредилгеге болгаш хөй-ниитии ажылдарынга идепкейлиг ооллар, кыстарны ВЛКСМ обкомунуң Хүндүлел бижиктерин база «В. И. Ленинниң ады-биле 60 чыл иштинде» деп ВЛКСМ ТК-ның ыраскаалдыг хөрек демдээн тывыскан.

Хуралдың киржикчилери Кызылдың № 4 ХПТУ-нуң доозукчуларының республиканың аныяктарынга кыйгырыын хүлээп алган.

А. КҮЖҮГЕТ.

ЭКИ ДЕРЭЭН

«Чыраа-Бажы» совхозта «Чебурашка» ясли-садик—районда эң хоочун уруглар албан черлериниң бирээзи. Чөөн-Хемчик районуң төп кижи эмнелгезинге хамааржыр ол садикте Чыраа-Бажы участок эмнелгезиниң ажылдакчыларының болгаш көдээ интеллигенцияның ажы-төлүн өстүрүп кижизидип турар. Чоокта чаа «Чебурашка» ясли-садиктиң ажылын сонуургап, аная чеде бердивис.

Оон иштн-дашты арыг-силиг. Уруглар ойнаар шелүгештер багай эвес дериттинген. Бо садиктиң кижизидикчи башкылары ында өстүрүп турар чаштарны чараш ажылчанга чаңчыктырып кижизидериндеп аңгыда, уруглар алдын черни үлегерлиг, белик деннелге тургузар дээш шудургу ажылдап турар.

Ында чээрби чыл ажылдап турар хоочун кижизидикчи башкыларның бирээзи — Досумаа Байырсаковна Монгуш болгаш садиктиң эргелекчизи Ленмаа Куулар база Александра Ховалыг олар бичии чаштарның кижизидилгезинге эвээш эвес үлүг-хуузун киирип турар. Ында чаштарны ийи бөлүкте кижизидип өстүрүп турар.

К. МОНГУШ.

ЧЕТТИРГЕНИМНИ ИЛЕРЕТТИМ

Таалиде күрбанкының салбырының улуг бухгалтери болуп, ам таптыг-ла он чеди чыл дургузунда ажылдап турмен. Бо чылдың апрельде Чадаана хоорайга командировкалап чораан, хенертен дараан, ол черниң поликлиниказынга 45 хонук эмнедир ужурга таварыштым. Баштай кадыым дыка багай турган.

Ында эмчилериң, сестраларының, санитарларның эки эмнеп ажаап турганының түннелинде кадыым экижээн. «Ам кан-кадык болган силер» —дээш, эмчи меңи үнүр бижинкен. Дарыыр черим-даа чок болдум, эш-өөрүм аразында омак-хөглүг чурттап, ажылдап чор мен. Мени эмнеп турган, билиг-мергежилин, күжүн, үйгу-дыжын харамнанмайн карак кылын ажылдап чоруур Валерий Самбуидаевич Ховалыгга, Юрий Михайлович Казакка болгаш медсестралар Анна, Бэйлак, Роза база санитарлар Мая, Галина, Айдын оларга сеткилимниң ханызындан өөрүп четтиргенимни илереттим.

Н. САНЧАЙ.

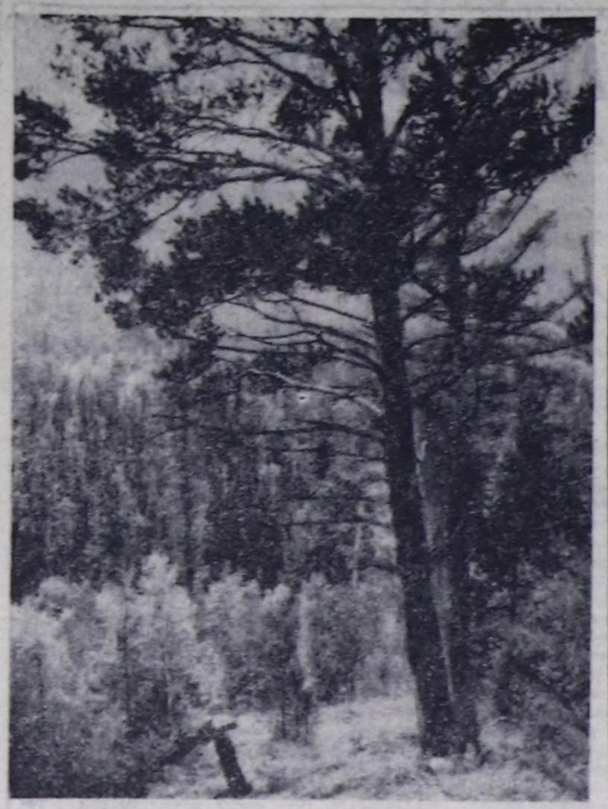

Төрээн Тываныста

ПИОНЕРЛЕРНИҢ МАЙГЫН ХООРАЙЖЫГАЖЫНДА

Даң хаяазыдан эгелеп мыырашкан янзы-бүрү үннерлиг кушкаштарның, алаак чымас эдип олурган хектиң ыалаачыг аян тутканы ырын ыры үүнү үзе кириптер. Хөөрлиг чайның бир хүнү пионерлер лагерьге эгелээнинин мезээн ол. Спортчу хептерлиг ооллар, уруглар тура халышкаш соон дарый, дораан-на суг шимээшкин кылып, шоккуп, маннап, хол, бут дадыгышкышынга мергежилгелер-даа күүседир. Бо дээрге Тыва АССР-ниң Чырыдышкын министерствозунуң элээн уругларның спорт школазының Старт аттыг пионер лагериде эртенги амыдыралын, спортчу ажыл-херектин өөренгеш-дир.

Уругларның спортчу кадыкчыдылга лагери турум агымыг арыг кылан суглуг Серебрянка хемчегештин шапкын даа-Хемче агып кирген белдиниде турун турар. Көк-Тей промунуң барык чоогунда барык артында майгын хоорайжыгашты бичии спортчулар найгы дыштанылгазын ажыктыг эрттирип, зунге, сугга дарыгып, куш-дамыр сайзырадырынга херектиг бүгү чүүлдерби-биле хандырыынган.

Пионер лагериниң мурнуубарының талазында улуг базырыкче айыткаш, ук черге бичизиниде анай, хураган бажы дозун, хой кадарып чораан (лагерьге ол хүнүнүң эдлчеглиг хүндүлүг аалчызы) К. Кудажы хөөрей-дир:

— Шаг-шаа-биле турбас деп чүве бо-дур ийин. Шаанда маңаа бо төөгүлүг базырыктың адаан куду, Көк-Тейниң унуп дургаар кидис өөлер турду. Оон бээр дөртен-не хире чылдар дургузунда өскен, төрээн Көк-Тей шак мыңдыг сайзыралче бедик хөгжүп орарынга өөрүп, чоргаарланыр мен. Майгыннар баарында турар базырыкты археологтар школачылар эдертип алгаш, казын, шинчилеп, эртемге үнелиг чамдык үүлдерни тып турду. Лагерьнин турар чери Каа-Хемче ыңгылак булуң бар, аңаа паадым, маёвка-даа эрттирип болур. дендии дески, дептем алаак-ла болгай. Шак мыңдыг таарымчалыг агаар-бойдустуг черге артында-ла аныяк спортчуларның лагерин ажыдын турусканы пионержи чаштарга таарымчалыг-даа, ажыктыг-даа болуру чугаажок.

Чугаага лагерь начальнигы Б. С. Салчак киржи берди:

— Каао бойдус чурумалдыг бистиң пионер лагериниң деңнекээри Кызылдың тудуушкун заводунга хамааржыр. Ол коллектив школавысты шефке алгаш, чаа тудуп эгелээнин профилакторий шелүнде пионер лагерин ажыктан чүве...

Ында республиканың элээдиг уругларның спорт школазында өөренип турар 80 ажыг школачылар дыштанып, тренировкалап турар. Кызылчылардан аңгыда, ук школаның Сарыг-Сеп суурда салбырындан 12 өөренгикчи Стартта дыштанып келген.

Старт аттыг пионер лагериниң онзагай талазы — колдуунда-ла чик атлетика, футболга хандыкшылдыг аныяк спортчуларны хаара тудуп, оларны тускайжыткан хүн чуруму-биле спорттуң бо хевирлеринге белеткен турарында.

Дүржулгалыг төөгелер А. П. Горшков, В. В. Шамонин болгаш өскелериниң-даа эгелээшкини-биле ийи футбол шелүн, маңнаар оруктарын дерээн. Хол мячиги, волейбол, бадминтон, теннис эйнаар черлер ногаан шыкта турар болгаш уругларның спортчу мергежилин бедидеринге, дадыгышкынны алырынга таарымчалыг байдалдарны тургускан.

Стартчыларның лагерь спартакиадазы, чик атлетчилерниң маргылдаазы, бут бөмбүкчүлериниң командалар ортузунга ужуражылгалары солун болгаш хандыкшылдыг эртип турар. Спортчуларның аразында лагерь чемпионнарының аттары ам билдине берген. Оларга Таня Филипьева, Ирина Кудря, Вика Исакова, Игорь Кудрявцев, Ян Номуллай, Шолбан Монгуш, Володя Сат болгаш өскелер-даа хамааржыр.

Стартка бирги сезонда 86 өөренгикчи дыштанылгазын эрттиргеи. Ам ында ийиги сезон эгелээн болгаш кожазында Ю. Гагарин аттыг лагерьнин пионерлери-биле эш-хүүзүнүн солун ужуражылгалары, спортчу маргылдаалар, концерт көргүзүүлери, походче үнүүшкүнер уламчылавышаан.

Шак мыңчаар базырык арында майгын хоорайжыгашты пионержи хөглүг чай кидип түлүк эртип турар.

Д. КАЛБАК.

Редакцияның адреси: 667000 Кызыл Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу-бажын № 3 Телефоннары: редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-23-54, харыысалгалыг секретарының 2-23-35 секретарнаттың 2-23-35 партийжи амылыралы болгаш үлетпүр килдистериниң 2-31-75, пропаганда болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, чагаа килдизиниң 2-41-27, чиформация килдизиниң -20-60, культура килдизиниң 2-23-54, өрдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, корректорларының 2-27-41, бухгалтериниң 2-12-45 солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Солун неделяда 6 катап үнер.

Чагыг № 2018.

Тыва АССР-ниң Ном тидурер чер, полиграфия болгаш ном садыының херектериниң талазы-биле күрүне комитединиң типографиязы. Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажын № 1; ТС—01536

АГААР

Бөгүн республиканга бүргеп, аязыр. Чамдык черлерге дымыраак чаъстаар, диңмирээр. Соңгу-барыын чүктен хаттың дүргени секундада 5—10 метр.

Дуне 13—15 градус, хүндүс 24—28 градус.

21—26 градус, чамдык черлерге 15—20 градус.

Кызылга шокар булуттаар, чагбас. Соңгу-барыын чүктен хаттың дүргени секундада 5—10 метр.

Дуне 10—15 градус, хүндүс 21—26 градус, чамдык черлерге 15—20 градус.

Автооруктарга биче чаъстаар, чүвениң кестүрү —4—5 километр.

1985 ЧЫЛДА СОВЕТ БОЛГАШ ДАШТЫКЫ СОЛУННАРГА, ЖУРНАЛДАРГА ЧАГЫЛГА ЭГЕЛЭЭН

Совет солуннарга болгаш журналдарга, даштыкы парлалгага чагыдылга ноябрь 1-де доостур.

Бүдүрүлгелерниң, албан черлериниң болгаш организацияларның шугуму-биле чагыдылга кылыры 1984 чылдың августун 31-ге чедир болур.

«Союзпечать» организациялары, харылзаа салбырлары болгаш кижилерниң ажылдап турар черлеринге хөй-ниитичи парлалга тарадыкчылары чагыдылганы хүлээп ап турар.

«СОЮЗПЕЧАТЬ».

Кызылдың аъш-чем садыына экспедитор, садыгжылар, кассирлер, ажылчынар, магазиннерге ажылдаар чүдүрүкчүлер, машинакчы, садыгга улуг кассир, бухгалтерлер, бухгалтерлерге өөренгикчилер дүргеп негеттиниң турар.

АДРЕЗИ Кызыл хоорайның Октябрь кудумчузунда № 29 бажын, кадрлар килдизи, телефон № 2-54-36.

Тыва АССР-ниң Телевидение болгаш радиодамчыдылга талазы-биле куркомитеди чараш бижиир чурукчуну ажылче чалан турар.

АДРЕЗИ: Кызылдың Горная кудумчузунда № 31 бажын, телефон № 2-36-81.

КИНО

АВГУСТ 2-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Корльд джунглей» 9.30, 12.10, 15.00, 17.40, 20.20 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Хищник» 9.30, «Прерия» 11.00, «Инспектор — разиня» 13.00, 16.30, 18.40, «Собака Баскервилей» 14.50, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Алиби будет обеспечено» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Цыганское счастье» 15.00, 16.50, 18.40, «Парк» 20.30 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Блондинка за углом» 18.00, 20.00 шактарда.

«ЧАЙГЫ» кинотеатр»: «Жених и невеста» 15.00, 17.00, 19.00 шактарда.